

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΑ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19. — Τηλ. 227-689

15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1964

ΑΡΙΘ. 14

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ ΠΛΕΟΝ

Ὁ Καταστατικὸς τῆς Ἐκκλησίας Χάρτης, τοῦ ὁποῦ το καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς προσχέδιον μελετᾷ κατ' αὐτὰς ἡ Ἱερά Σύνοδος, ἀποτελεῖ τὸ σοβαρώτερον ἀσφαλῶς νομοθέτημα, ἐξ ὧν προκύπτει νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Κοινοβουλίου. Διότι ἀφορᾷ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἔθνους.

* *

Ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὄντολογικὴν βαθυτέραν τῆς ὑπόστασιν, δὲν εἶναι ἀπλῶς κοινότης πιστῶν· οὔτε ναοὶ καὶ ἐνορία μόνον, συντεθειμέναι ἐξ ἀνθρώπων, ποὺ διέπονται ἀπὸ θεσμοῦς, ἐρειδομένους εἰς ἀρχὰς νομικὰς καὶ κανονιστικὰς. Ἀλλὰ εἶναι θεῖος ὄργανισμὸς· ἐνσαρκωθεὶς ἱστορικῶς, ὅπως ἐνσαρκώθη ὁ Χριστός. Καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ὑφίσταται μία διαρκὴς κίνησις, χωροῦσα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Κίνησις ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν θέωσιν τῆς ζωῆς, καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν.

* *

Διὰ τοῦτο τὴν Ἐκκλησίαν ὀφείλομεν νὰ τὴν κατανοοῦμεν, ὄχι μόνον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ, κυρίως, ἐσωτερικῶς. Διότι πνευματικὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς. Καὶ ἀποτελεῖ συμβολισμὸν τῆς ἀοράτου Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ ἐπίγειος ζωὴ τῆς καὶ Ἱεραρχία

τῆς συμβολίζει τὴν οὐρανίαν ζωὴν καὶ Ἱεραρχίαν.

* *

Δυστυχῶς ὅμως ἡ Ὁρθόδοξος αὐτὴ ἀντίληψις περὶ Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀπείρου τῆς πληρώματος ὑπέστη διαστρέβλωσιν, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει, ὑπὸ τὸ βαρὺ πέλμα καὶ τὸ ἀντορθόδοξον φρόνημα τῆς Βαυαροκρατίας. Καὶ ἐχαλειεύθησαν ἔκτοτε δεσμὰ ἀπαράδεκτα διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας· τὰ ὁποία παρεκάλυσαν τὴν δημιουργικὴν τῆς δράσιν καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν εἰς τὸ Κράτος. Καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτὴ ὑφίσταται ἀτυχῶς ἀκεραία ἕως σήμερον. Ἄλλως θὰ ἀφίετο ἐλευθερία καὶ ἀδέσμευτος νὰ ρυθμίση τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ζωὴν. Καὶ ἀπλῶς θὰ ἐρρυθμίζετο νομοθετικῶς ἡ σχέσις τῆς πρὸς τὸ Κράτος, ὡς («συναλλήλου ἐξουσίας»). Τὸ ὁποῖον Κράτος, εἴτε τὸ θέλομεν, εἴτε ὄχι, αὐτὴ ἐξέθρεψεν καὶ συνετήρησεν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας στυγνῆς δουλείας· καὶ αὐτὴ ἐδημιούργησεν, μὲ ἀπροσμετρήτους θυσίας.

* *

Καιρὸς ὅμως εἶναι πλέον νὰ ἐννοήσωμεν, καλῶς καὶ βαθέως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι μὲν ὄρατὴ καὶ αἰσθητὴ καὶ ψηλαφητὴ. Εἶναι ὅμως καὶ δύναμις μυστικὴ, ποὺ στηρίζεται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν ζωὴν τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς. Εἰς τὰ Μυστήριά τῆς. Καὶ εἰς τὰς Συνόδους τῆς. Διότι εἶναι τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ ζωὴ τῆς ἔχει ἀπροσμέτρητον βάθος· καὶ πα-

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ*

Μακαριώτατε,
Σεβασμιώτατοι,
'Αγαπητοί άχροαταί,
Εύπειθής εις την ούράνιον όπτασίαν τής Δαμασκου¹
και βαστάζων τό όνομα του Κυρίου² και «τά στί-

(*) Λόγος πανηγυρικός κηρυχθείς από του ιερού βράχου του 'Αρείου Πάγου κατά τον 'Εσπερινόν τής 29 'Ιουνίου, επί τη άναμνήσει του προς τους 'Αθηναίους κηρύγματος του άγίου 'Αποστόλου Παύλου. Κατά τον 'Εσπερινόν έχοροστάτησεν ό Μκκ. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών κ. Χρυσόστομος, παρέστησαν δέ οι Συνοδικοί Σχολασμιάτχοι Μητροπολίται 'Αλεξανδρουπόλεως κ. 'Ιωακείμ, Κυθήρων κ. Μελέτιος, Γρεβενών κ. Χρυσόστομος και Λήμνου κ. Παντελεήμων, πλήθος κληρικών και λαού, έψαλε δέ ή χορωδία του Πανελληνίου Συλλόγου 'Ιεροψαλτών «Ρωμανός ό μελωδός και 'Ιωάννης ό Δαμασκηνός».

1. Πράξεις 26, 19.

2. Πράξεις 9,15.

γματα) αυτού «έν τῷ σώματί» του³, Παῦλος ό «άπόστολος 'Ιησού Χριστού»⁴, επισκέπτεται και τας ένδόξους 'Αθήνας, δια νά άντιπαρατάξη την «δύναμιν» και την «σοφίαν»⁵ του Θεου προς την μωράν «σοφίαν του κόσμου τούτου»⁶.

Είχε προηγηθή τό θαυμαστόν γεγονός τής επιστροφής αυτού εις τον Χριστόν, τον όποιον προηγουμένως μανιωδώς έδίωξε⁷, και είχε περιλάβει την ψυχήν αυτού τό φῶς τής κλήσεως και τής μεγάλης αυτού ανά τά 'Εθνη άποστολής, και ιδου έν υπερ-

3. Γαλάτας 6, 17.

4. 'Εφεσίους 1,1.

5. Α' Κορινθίους 1, 24.

6. Α' Κορινθίους 1,20.

7. Πράξεις 26, 14.

ραμένει πέραν πάσης ιστορικότητας. 'Η τάξις τής 'Εκκλησίας, ό πνευματικός της κόσμος και ή έσωτερική της φύσις άγνωούν την αυθαιρεσίαν και τον έξαναγκασμόν. Και είναι άτυχώς βέβαιον, ότι ή 'Ορθόδοξος 'Ελληνική 'Εκκλησία, έχει ύποστή, ως προς την διοικητικήν της ένότητα, αυθαίρετον και έντελώς άσύμφορον έξαναγκασμόν.

* *

Πέραν όμως τούτων, πρέπει νά κατανοηθή πλήρως υπό τής 'Ηγεσίας μας, ότι ή 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία μας άποτελεϊ τό πνευματικόν βάθος του 'Εθνους μας. 'Η παράδοσις της εις την αιώνιον του χρόνου ροήν, είναι νίκη κατά τής φθοράς και δύναμις δημιουργική, ένοῦσα τό παρελθόν, τό παρόν και τό μέλλον εις άδιάσπαστον αιωνιότητα. 'Από την παράδοσίν της αυτήν και από τας ιεράς άναμνήσεις, που έχουν συσσωρευθή εις την συνείδησιν του 'Εθνους, έξεπορεύθη πάντοτε ή δυναμογόνοσ εκείνη πνοή έλευθερίας, με την όποιαν άντιμετώπισεν ήρωϊκώς τό 'Εθνος μας κάθε τραγικότητα τής Μοίρας του. Και αυτή έγέννησεν τας έκουσίας και ένθέουσ εκείνας πειθαρχίας, που υπήρξαν, είναι και θ' άπομένουν φῶς, και έλλαμψις, και λυτρωτική χαρά, δι' όλην την άνθρωπότητα.

* *

Κανένα 'Εθνος δέν έχει νά παρουσιάση εις την ιστορικήν του διαδρομήν τόσας πνευματικές άνθήσεις και τόσας εκπάγλους δημιουργίας. Ούτε τόσον άφθονα και τόσον φωτεινά πρότυπα ύψηλής διανοήσεως, και δικαιοσύνης, και άρετής. «Ολοι δέ αί λεπτομέρειαι και όλαι αί άποχρώσεις του οικογενειακού, του κοινωνικού και του 'Εθνικού ήμῶν βίου φέρουν άνεξίτηλον την σφραγίδα και τό χρώμα τής έλληνοχριστιανικής μας παραδόσεως. Και άν θέλωμεν έντως ν' άναστηλοῦται ή ζωή του 'Εθνους εις ύπέροχον ρυθμόν, πρέπει νά παραμείνωμεν γνησίως θρησκευόμενος λαός. Και νά έξαγοράζεται ή τιμή και ή δόξα του 'Εθνους, με τον σταυρόν συμφώνως προς την ιστορικήν έπιταγήν, «έν τούτῳ νίκα». 'Αλλως θά παρατηροῦνται καθιζήσεις θλιβεραί και καταστάσεις όδυνηραί.

* *

Τό είπομεν και άλλοτε. 'Η εύγενής φιλοδοξία ν' άναγεννηθή τό 'Εθνος επιβάλλει, ως ύπέρτατον καθήκον, νά ενισχύσωμεν την 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν μας. Και ν' άποδεσμεύσωμεν τας χείρας της. Αυτή, πιστεύομεν, πρέπει νά είναι ή κυριαρχούσα γραμμή του νέου της Καταστατικού Χάρτου.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ανθρώπω δυνάμει εὐαγγελίζεται («τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν») ⁸ αὐτοῦ, ἐν κόποις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν θανάτοις, ἐν ὁδοιπορίαις, ἐν κινδύνοις πολλαπλοῖς, ἐν μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν λιμῷ, ἐν δίψει, ἐν νηστείαις, ἐν ψύχει, ἐν γυμνότητι ⁹. Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε νὰ ἐπιτελέσῃ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ κλήσιν αὐτοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον θαυμαστῶς ἐπετέλεσεν, ὑπῆρξεν ἀπέραντον εἰς ἕκτασιν, ἡ δὲ ἐκεῖθεν τῆς Δαμασκοῦ ὁδὸς καὶ πορεία τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀνάντης καὶ πολύμοχος καὶ τὸ τέρμα αὐτῆς ἐπεσφραγίσθη διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ὁποῖου εὐρισκόμενος ἔγραψε τὰ ἀθάνατα ταῦτα λόγια : «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα» ¹⁰.

Εὐχερῶς δύναται νὰ συγκριθῇ τὸ γεγονός τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς. Τόσον ἐν τῇ Πεντηκοστῇ, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ, ἡ αὐτὴ χάρις καὶ δωρεὰ καὶ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἀνέδειξαν θεολόγους μὲν τοὺς ἀλείς καὶ παγκοσμίους ἀποστόλους, τὸν δὲ Παῦλον μαθητὴν καὶ ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν Ἀνάληψιν αὐτοῦ, μαθητευθέντα εἰς τὴν Σχολὴν τῆς κλήσεως καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ μαθητεύσαντα, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου, «πάντα τὰ ἔθνη» ¹¹, εἰς τρόπον ὥστε Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν εἰδικώτερον νὰ προσονομάζεται καὶ κορυφαῖος νὰ ἀποκαλῆται.

Μοναδικὸν δὲ καὶ συνεχὲς κίνητρον τῆς καταπληκτικῆς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου εἰς τὸ ἔργον τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἰδρύσεως Ἐκκλησιῶν, ὑπῆρξεν αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ γεγονός τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν πρὸς Δαμασκὸν πολεμικὴν αὐτοῦ πορείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ τύφλωσις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ «φωτισμὸς γέγονε τῆς οἰκουμένης». Τότε ὁ ἐμφανισθεὶς εἰς αὐτὸν Κύριος προεχείρισεν αὐτὸν «ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα» ¹² τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἀθανάτου ἀληθείας του. Τότε ὁ Παῦλος ἀνῆλθε μέχρι «τρίτου οὐρανοῦ» ¹³, καὶ ἀνεδείχθη οὐχὶ ὁ «ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων» ¹⁴, ὡς ταπεινοφρονῶν χαρακτηρίζει ἑαυτὸν, ἀλλὰ ὁ «περισσότερον πάντων» τῶν ἀποστόλων κοπιάσας ¹⁵.

8. Πράξεις 17,18.

9. Β' Κορινθίους 11, 23—27.

10. Β' Τιμόθεον 4,7.

11. Ματθαίου 28, 19.

12. Πράξεις 26, 16.

13. Β' Κορινθίους 12, 2, 4.

14. Α' Κορινθίους 15,9.

15. Α' Κορινθίους 15, 10

Ἐλαμψε καὶ λάμπει ἐσαεὶ, διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὡς μορφή ἀκραιφνῶς προφητικῆ. Καθ' ὅσον ἡ μακρὰ καὶ ἐπίπονος ἀνὰ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μάλιστα ἀνὰ τοὺς Ἐθνικοὺς πορεία αὐτοῦ, ὑπῆρξε πορεία καταλύσεως τύπων παρελθουσῶν ἐποχῶν καὶ εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων καὶ ἡθῶν, ἐγκαθιδρύσεως δέ, ἐπὶ τῶν ἀθλίων ἐκείνων ἐρειπίων, μιᾶς νέας μορφῆς θρησκείας καὶ ἡθικῆς, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ.

Τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ Παύλου, εἰς τὸ βασικὸν τοῦτο σημεῖον, ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸ βάθος καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπεν ὁ Θεός : «Ἴδου καθέστηκά σε σήμερον ἐπὶ ἔθνη καὶ ἐπὶ βασιλείας, ἐκρίζουν καὶ κατασκάπτειν, καὶ ἀπολύειν, καὶ ἀνοικοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν» ¹⁶.

* * *

Αὐτὸ, λοιπόν, τὸ ἔργον τοῦ σωτηρίου καὶ ἱεροῦ βάθους, τὸ ἔργον δηλονότι τῆς καταργήσεως τοῦ εἰδωλολατρικοῦ οἰκοδομήματος, καὶ τῆς θεμελιώσεως τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας αὐτοῦ, ἀναλαμβάνει νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ μέγας Παῦλος καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐρχεται δὲ εἰς τὴν περίπυστον ταύτην πόλιν οὐχὶ ὡς ἓνας τῶν σοφῶν ἢ τῶν ἀφανῶν αὐτῆς ἐπισκεπτῶν, τῶν ὁποῖων ἀπειρίαν ἐγνώρισεν αὐτῇ, διὰ μέσου τῆς πολυκυμάντου ἱστορίας αὐτῆς, ἀλλ' ὡς πνευματοκίνητος δύναμις, ὡς μετὰδότης ἀληθείας καὶ ζωῆς καὶ φωτὸς εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἔπου πολλὴ ἐπεκράτει συζήτησις περὶ αὐτῶν καὶ πολλὴ ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἀντιγνωμία.

Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁ ἔνδοξος Ἀπόστολος, ἀντιμετώπισε, χωρὶς ὑπερβολῆν, κατὰ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, πάνοπλον τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου, εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν πόλιν τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, πάνοπλον ὅπως ἀκριβῶς ἐμυθολόγουν τὴν ἰδρύτριαν καὶ προστάτιδα τῆς σοφίας θεὰν Ἀθηνᾶν. Ἀλλὰ, ἀσυγκρίτως πάνοπλος πνευματικῶς ὁ Ἀπόστολος, μονομαχίσας, τὴν μὲν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου μωρίαν ἀπέδειξε, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ τὸ σωτήριον ἔργον αὐτοῦ διὰ σύμπαντα τὸν κόσμον, πανηγυρικῶς διετράνωσε, παρ' ὅλον τὸν χλευασμὸν τῆς στιγμῆς.

Εἰς τὸν βράχον τοῦτον ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξεδίκαζε τὰς περὶ αἵματος ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν

16. Ἰερεμίου 1, 10.

ἐν ὥρᾳ νυκτερινῇ, διὰ τὴν μὴ ἐπιπράττειται ἐκ τῆς θέας τῶν δακρύων καὶ τῶν ἱκετευτικῶν σχημάτων τῶν κατηγορουμένων¹⁷. Εἰς τὸν βράχον τοῦτον, κατὰ μίαν μοναδικὴν σύμπτωσιν, καὶ μὲ ἓνα μόνον κριτὴν, τὸν θεσπέσιον Παῦλον, ἀνεκρίθη καὶ ἐκρίθη καταλυτέα ἢ εἰδωλολατρεία τῶν Ἀθηναίων, καὶ οὕτω πως ἐγένετο ὁ βράχος οὗτος ἀπεικόνισμα τοῦ ἱεροῦ Γολγοθᾶ, ὁ ἄμβων τῶν Ἀθηναίων, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἐπιστημότητι καὶ διὰ πρώτην φοράν ἠκούσθη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοκλήρυκος, τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἢ ὅποια ἀπαραιτήτως προϋποθέτει τὸν προηγθῆντα Σταυρὸν αὐτοῦ.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται μόνον περὶ τῆς νίκης τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς πληγείσης καὶ ὁσονοῦπω ἐκπνεούσης εἰδωλολατρείας. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἐπραγματοποιήθη θαυμασίως καὶ ἕτερον γεγονός, κολοσσιαίας σημασίας. Εἶναι τὸ γεγονός τῆς διὰ πρώτην φοράν συναντήσεως τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, συναντήσεως διὰ τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας ἐπιγραμματικῶς ὠμίλησεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὅταν ἦλθον πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ Ἕλληνες τινες εἰπών: «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»¹⁸. Οὕτω πως ἡ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁμιλία τοῦ κορυφαίου Παύλου ὡς συσσεισμός μὲν συνεκλόνησεν ἀπὸ τῶν βάσεων αὐτῶν τὰ εἰδῶλα, τὰ ὅποια μετὰ τινὰ ἔτη θὰ ἐγίνοντο τῶν ἀρχαιολόγων συλλογῇ καὶ τῶν μουσείων ἐκθέματα, ὡς αὖρα δὲ λεπτὴ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς δρόσος πνευματικῆ συντέλεσεν εἰς τὸ νὰ φυτευθῇ καὶ νὰ βλαστήσῃ αὐθωρεὶ τὸ ἀειθαλὲς καὶ ζωογόνον βλάστημα τῆς πίστεως, ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τῆς Ἑλλάδος τὴν ψυχὴν καὶ τὴν πνοὴν καὶ τὴν ζωὴν.

«Σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου»¹⁹ καὶ ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ Ἐπικουρείους καὶ Στωϊκοὺς Ἀθηναίους φιλοσόφους, θιασώτας αὐτῶν καὶ ἐπιδημοῦντας ξένους καὶ πλῆθος ἀκροατῶν, ἀποκαλύπτει, ὡς ἄλλος Μωϋσῆς, ἀπὸ τοῦ νέου Σινᾶ, ἀληθείας καὶ διδασκαλίας οὐρανοῦ ἀξίας. Ὁ «Ἄγνωστος Θεός», βωμὸν τοῦ ὁποίου συνήντησεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως, εἶναι τὸ σύμβολον καὶ ἡ ὑλοποίησις μιᾶς ἀκατανικήτου ψυχικῆς ἀγωγίας τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἰδιωτῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἀπάντων τῶν εἰδωλολατρῶν. Εἶναι μία ἐπὶ πλέον ἀδιάσειστος μαρτυρία τῆς προσδοκίας τῶν ἐθνῶν. Αὐτὸς ἀκριβῶς

ὁ βωμὸς τῆς ἀναζητήσεως τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον μὲν τῆς ὁμιλίας τοῦ θεσπεσίου Ἀποστόλου, τὴν εἰσαγωγὴν δὲ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν ἀμέσως ἐπακολουθοῦσαν εὐλογητὴν πρὸς αὐτοὺς ἀποκάλυψιν.

Ἀποκαλυπτικὸς ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ Παῦλος, καὶ ἔχων πεῖραν προσωπικὴν τοῦ εἰς αὐτὸν ἀποκαλυφθέντος Θεοῦ, παρουσιάζει διὰ τοῦ λόγου του, ἢ ὅπως ὁ ἴδιος λέγει («καταγγέλλει»), τὸν ἀληθινὸν Θεὸν εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ καὶ ὁμιλεῖ περὶ τῶν θείων ἰδιοτήτων αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ σωτηρίου ἔργου αὐτοῦ, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ κατανοητὸν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἀθηναίων. Ἐγνωστοποιεῖ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης καὶ διὰ τῆς ὅλης ὁμιλίας αὐτοῦ, ἐκεῖνο τὸ Εὐαγγέλιον περὶ τοῦ ὁποίου κάμνει λόγον ἐπιγραμματικὸν εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν αὐτοῦ: «Γνωρίζω ὑμῖν τὸ Εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»²⁰.

Εἰδικώτερον, ὁ ἀληθινὸς Θεός, τὸν ὅποιον ὁ θεωρητὴν Παῦλος ἀπεκάλυπτεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁ τῶν πάντων ἀπόλυτος Κύριος. Εἶναι πνεῦμα ἀνευδές, καὶ δὲν κατοικεῖ εἰς χειροποίητους ναοὺς, δίδει δὲ εἰς τοὺς ζῶντας ὀργανισμοὺς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πνοὴν καὶ πάντα ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν αὐτῶν. Εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς καὶ καθορίζει καὶ παρακολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτῶν, ἔχει δὲ ἐμφυτεύσει εἰς αὐτὰ τὸν πόθον τῆς ἀναζητήσεως αὐτοῦ, ἂν καὶ ὁ ἴδιος εὐρίσκεται πολὺ πλησίον πρὸς ἓνα ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς, διότι «ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν»²¹ καὶ διότι εἴμεθα «γένος... τοῦ Θεοῦ»²², ὡς κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πλασθέντες. Κατ' ἀκολουθίαν, τόσον ἡ καταγωγὴ ἡμῶν, ὅσον καὶ ἡ πνευματικὴ οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ ἡμῶν, δὲν ἐπιτρέπουν λατρείαν αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν ἀψύχων καὶ νεκρῶν εἰδώλων. Οὗτος, λοιπόν, ὁ Θεός, τὸν ὅποιον οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ ἔτη ἠγνόουν μακρὰ, παρέβλεψεν, ἐν τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ, ὅλων αὐτῶν τῶν μακρῶν ἐτῶν τὴν ἀγνοίαν, καὶ ἰδοὺ («καταγγέλλει») εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσουν, νὰ ἀρνηθῶν τὰ

17. Ἀρχιμ. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν Ἀθήναις», Ἀθήναι 1920, σελ. 83.

18. Ἰωάννου 12, 20, 23.

19. Πράξεις 17, 22.

20. Γαλάτας 1, 11—12.

21. Πράξεις 17, 28.

22. Πράξεις 17, 29.

εἶδωλα καὶ τὴν μετ' αὐτῶν σχετιζομένην ζωὴν, διότι μίαν ἡμέραν θὰ ἐπακολουθήσῃ κρίσις δικαία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, κριτὴς δὲ θὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν.

Ἔχει λεχθῆ, ὅτι ὁ Θεός, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, «κρύπτεται ἀποκαλυπτόμενος καὶ ἀποκαλύπτεται κρυπτόμενος». Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τοῦ θείου Παύλου ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος. Ποῦ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ποῦ ἡ διδασκαλία τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρίας; Ποῦ τὸ πάθος τὸ σταυρικόν; Οὐδὲ κατ' ὄνομα ἐμνημονεύθησαν ταῦτα. Καὶ ὅμως! Ἐν ἑλῆ τῇ αὐστηρᾷ συντομίᾳ, ἴσως καὶ ἐν τῇ ἀπροσδοκίτῳ διακοπῇ αὐτῆς, ἢ ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁμιλία ἀποτελεῖ σύνοψιν τῆς βασικῆς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Εἶναι ἄξιον ἀξίωσης τὸ γεγονός, ὅτι ὁ «σπερμολόγος» Παῦλος, ὅπως εἰρωνικῶς ἐχαρακτήρισθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τρόπον ἀπαράμιλλον χρησιμοποιοῖ, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βεβαίως φωτιζόμενος, σπέρματα ἀληθείας, τὰ ὁποῖα τινες τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος ἐξέθηκάν εἰς ἔργα καὶ ἀποφθέγματα αὐτῶν, καὶ ἀξιολογεῖ αὐτὰ ἐντὸς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀληθείας τῆς νέας θρησκείας.

Ὁ θεοκῆρυξ Παῦλος, διὰ τῆς ὁμιλίας ταύτης, παρουσιάσθη ἀπόστολος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ἀπεκάλυψε τὸν πραγματικὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τῆς δριμυτοῦς κριτικῆς τῆς εἰδωλολατρίας ἐδίδαξεν, ὅτι «πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»²³, ἐκείνην δηλονότι τὴν ἀθάνατον διδασχὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πρὸς τὴν Σαμαρεΐτιδα παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ. Τόσον ἡ Σαμαρεΐτις, ὅσον καὶ οἱ Ἐπικουρεῖοι καὶ Στωϊκοὶ τῶν Ἀθηναίων, ζητοῦν ἀπάντησιν ἱκανοποιουῦσαν βασικὰ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἐρωτήματα. Καὶ λαμβάνουσιν, ἢ τε γυνὴ ἐκείνη καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν Ἀθηναίων, τὴν πλέον πολῦτιμον πληροφορίαν, τὴν ὁποῖαν ἠδύνατο νὰ πληροφορηθῆ ποτε ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἀγωνιῶν ἄνθρωπος.

Μυσταγωγὸς τῆς «ἐξ ἑνὸς αἵματος» καταγωγῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμύησεν ὁ μεγαλάνυμος Παῦλος τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ, ἐπὶ ἠθικοῦ πεδίου, εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς πάντας ἀγάπην, ὅπως περὶ αὐτῆς ὁμιλεῖ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὁ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενος Χριστός.

Κῆρυξ τῆς ἐγγύτητος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ὑπάρχει

23. Ἰωάννου 4, 24.

«οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν»²⁴, ἐγένετο ἐν ταύτῳ ἐξαγγελεὺς τῆς ἀξίας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸν προῆλθε, καὶ ἀφοῦ πλησίον αὐτῆς ὑπάρχει ὁ δημιουργὸς τῆς, καὶ ἀφοῦ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς αὐτὴν καὶ μόνον ἀπέβλεπεν. Εἰς αὐτὴν τὴν διδασχὴν περὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, περιέκλεισεν ὁ ἅγιος Παῦλος τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐλάβομεν τὴν «καταλλαγὴν»²⁵, τὴν λύτρωσιν, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας, ἐντὸς μυρίων ὕμνων καὶ δοξολογιῶν, ἀναγράφει καὶ ἐπεξηγεῖ εἰς τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ. Τὸ κήρυγμα αὐτὸ τῆς «καταλλαγῆς» ἀνέπτυσεν ἐπιγραμματικῶς ἐνταῦθα ἔμπροσθεν ἀνθρώπων σοφῶν μὲν καὶ περισπουδάστων, τοὺς ὁποίους ὅμως ἐβάρυνεν ἡ ἀγωνία τῆς πραγματικῆς λυτρώσεως καὶ ἐβασάνιζεν ἡ διαρκὴς ἀναζήτησις αὐτῆς.

Ὡς γνωστόν, ὅμως, κέντρον τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὑπῆρξεν ὁ Ἐσταυρωμένος Χριστός²⁶, ὁ σταυρὸς τοῦ ὁποῖου ἐγένετο τὸ μέσον τῆς «καταλλαγῆς». Ὁ σταυρὸς ὅμως αὐτὸς ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων μωρία. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀκριβῶς, ὁ ἀλιεὺς ψυχῶν Ἀπόστολος, παρατρέχει μὲν τὸν λόγον περὶ τοῦ σταυροῦ, ὁμιλεῖ ὅμως περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἔπαθεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τόσον ἀλλαχού, ὅσον καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὰ πάντα ἐχρησιμοποίησεν, ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ καὶ «κερδήσῃ»²⁷ ἐν Χριστῷ.

Ἄλλ' ὅπως τὰ πάντα ἄρχονται καὶ συντηροῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτοτρόπως ὅλα ἀνακεφαλαιοῦνται καὶ τελειώνουν «ἐν τῷ Χριστῷ»²⁸, ὅπως αὐτὸς οὗτος ἀναγράφει εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν αὐτοῦ. Τὴν μεγάλην, λοιπόν, καὶ θεμελιώδη ἀλήθειαν ταύτην, ὡς ἐπισφράγισιν τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἀνέπτυσεν, συνεπτυγμένως ἀλλὰ καὶ σαφῶς, εἰς τοὺς καινοσπούδους Ἀθηναίους, διὰ τῆς περὶ κρίσεως τοῦ κόσμου διδασχῆς αὐτοῦ. Ὁ ἐγγὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ δημιουργὸς αὐτῶν Θεός, ὁ μέχρι τοῦδε ἄγνωστος εἰς αὐτούς, ἀνεδημιούργησε τὸν κόσμον, διὰ δὲ τῆς κρίσεως τοῦ κόσμου καὶ μετὰ ταύτην ἔχει ἐτοιμάσει αἰώνιον παρ' αὐτῷ παραμονήν, ἵνα «πάντοτε σὺν

24. Πράξεις 17, 27.

25. Ρωμαίους 5, 11.

26. Α' Κορινθίους 1, 23.

27. Α' Κορινθίους 9, 19 καὶ ἐξῆς.

28. Ἐφεσίους 1, 10.

Κυρίῳ ἐσόµεθα»²⁹, ἀνακεφαλαιούμενοι ἐν τῷ Χριστῷ.

* * *

Δικαίως, λοιπόν, δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ὁμιλία τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀποτελεῖ ἓνα σύντομον Σύμβολον πίστεως, ἓνα πυρῆνα δογματικῆς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁμοιάζει μὲ μαργαρίτην πολύτιμον καὶ πολυπλευρον, ὁ ὁποῖος ἀναδίδει ἀπείρους ἀνταυγείας καὶ ἐκπέμπει ἐκπάλου ὠραιότητος μαρμαρυγὰς. Ἡ ἀπλότης τῶν φράσεων τῆς ὁμιλίας διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἐπεβεβαίωσε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστοκῆρυξ Παῦλος «οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας»³⁰ μετέδιδεν ἀνὰ τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα τῆς νέας πίστεως καὶ τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ἀλλὰ μήπως δὲν ἦτο ἀπλοῦν τὸ σπῆλαιον ὅπου ἐγεννήθη ὁ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενος Λυτρωτής; Μήπως ἡ ἄκρα τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσις, καθ' ὅλον τὸν ἐπίγειον βίον αὐτοῦ, δὲν περικλείει ἀσυλλήπτου βάθους καὶ ὕψους ἀπλότητα; Μήπως τὸ σταυρικὸν πάθος δὲν ἀποτελεῖ μυστήριον ἀνερμήνευτον, τὸ ὁποῖον κατανοεῖ μόνον ἡ ἀπλὴ διάνοια τῆς πίστεως;

Καὶ ὅμως! Ἐδῶ ἀκριβῶς εὐρίσκεται ἡ πηγὴ τοῦ θαυμασμοῦ! Τὸ ἀπλοῦν ἀλλ' ἀποκαλυπτικὸν αὐτὸ κήρυγμα, καὶ ὁ περὶ μετανοίας βραχύτατος, μέχρι μιᾶς καὶ μόνης φράσεως, λόγος: «...ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν»³¹, ἀπέδωκαν ἀμέσως τὸ εὐλογητὸν ἀποτέλεσμα: «Ἐπίστευσαν» μερικοὶ ἄνδρες, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶς Ἀρεοπαγίτης ὀνόματι Διονύσιος, μία γυνὴ ὀνομαζομένη Δάμαρις καὶ μερικοὶ ἀκόμη ἐκ τῶν ἀκροατῶν. Αὐτοὶ πρῶτοι ἐδέχθησαν ἐν Ἀθήναις τὴν κοινωνίαν τῆς πίστεως, ὅχι διὰ χειρός, ὅπως μεταδίδεται ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἀλλὰ διὰ τῆς θεοπνεύστου γλώσσης τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Αὐτοὶ πρῶτοι ἠξιώθησαν νὰ γευθοῦν καὶ νὰ ἴδουν, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Αὐτοὶ ἀνεδείχθησαν ἐκλεκτοὶ μεταξύ πολλοῦ πλήθους κλητῶν. Αὐτοὶ ἔχουν τὰ πρωτοτόκια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Βεβαίως, δὲν ἀπεδείχθη ἡ πνευματικὴ γῆ τῶν Ἀθηνῶν χώρα λευκὴ, ἐτοίμη πρὸς ἄμεσον θερισμὸν³² πολλοῦ πνευματικοῦ καρποῦ. Ἀλλὰ τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου ἡ ἀποκαλυπτικὴ διδαχὴ δὲν ἔπεσε παρὰ τὴν

ὁδόν, οὔτε ἐπὶ τὴν πέτραν, οὔτε ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν. Ἐπεσεν εἰς γῆν κατ' ἀρχὴν ἀγαθὴν, καί, μετ' οὐ πολὺ διάστημα χρόνου, ἀπέδωκε καταπληκτικὸς καρπός³³. Ἡ ἐξ Ἀθηνῶν διέλευσις τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου δημηγορία αὐτοῦ, ἐσήμαναν τῶν εἰδώλων τὴν πτώσιν καὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν τὴν κατάργησιν. Μετ' οὐ πολὺ, τὸ περιώνυμον μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου, ἔδωσε τὸν τελευταῖον χρησμόν, τὸ κύκνειον ἄσμα αὐτοῦ καὶ ἐν ταῦτῳ τὴν διὰ στόματος αὐτῆς ταύτης τῆς εἰδωλολατρείας ὁμολογίαν τῆς καταλύσεως αὐτῆς: «Εἶπατε τῷ βασιλεῖ: Χαμαὶ πέσε δαίδαλος αὐλά· οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβην, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσιν· ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ»³⁴.

Ὅμως, ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ, δὲν ἐσήμαναν μόνον τὴν βεβαίαν ἤτταν μιᾶς πολυανθρώπου καὶ πολυχρονίου θρησκείας καὶ τὴν ἐναρξιν μιᾶς τελείως νέας ζωῆς καὶ νέας κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Τὰ δύο ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὸ τότε παρὸν καὶ εἰς τὸ ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἐπακολουθεῖσαν μεγαλειῶδες μέλλον τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, μὲ μίαν περαιτέρω συνέχειαν, τίς οἶδε πόσων χιλιετηρίδων ἢ πόσων ἐνιαυτῶν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρόντος κόσμου.

Ἡ ὁμιλία ἐκείνη τοῦ κορυφαίου, καὶ τὸ βαθύτατον καὶ ἀποκαλυπτικώτατον νόημα αὐτῆς, ἔχει μίαν ἐπιτυχῆ ἐπέκτασιν καὶ εἰς τὸ παρελθόν, εἰδικῶς διὰ τὴν πόλιν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνταῦθα, καὶ εἰς τὴν λοιπὴν μεγάλην πνευματικὴν ἐπικράτειαν τῶν Ἀθηνῶν, ἔζησαν κορυφαῖοι καὶ προδρομικῆς, οὕτως εἶπειν, προβολῆς σοφοί, μερικοὶ τῶν ὁποίων προησθάνθησαν, ὅτι μία γλυκεῖα ἀνατολὴ ἐπλησίαζεν, ἡ ὁποία θὰ ἐξέτόπιζε τὸ σκότος καὶ θὰ ἐφώτιζε τὸν ἄνθρωπον πρὸς γνῶσιν ὑψηλὴν καὶ πρὸς κρείττονα ζωήν. Παράδειγμα δὲ κλασσικὸν ἢ φιλοσοφικὴ μορφή τοῦ σοφωτάτου πάντων Σωκράτους, ὅστις ἐδῶ που πλησίον πίνων τὸ κώνειον, ὠμίλησε περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅστις θὰ ἔστελλέ «τινα» εἰς τὸν κόσμον, φροντίζων καὶ προνοῶν περὶ αὐτοῦ, καὶ θὰ ἐδίδασκε τὴν ἀνθρωπότητα, πῶς νὰ προσεύχεται. Καὶ ἰδοὺ! Ὁ Ἀπεσταλμένος ἦλθε, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ, τὸ ζωογόνον καὶ γλυκὺ καὶ αἰώνιον, τὸ μετελαμπάδευσε καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ὁ φωτόμορφος Παῦλος, ὁ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

29. Α' Θεσσαλονικεῖς 4,17.

30. Α' Κορινθίους 2,1.

31. Πράξεις 17,30.

32. Ἰωάννου 4,35.

33. Λουκᾶ 8,5 καὶ ἐξῆς.

34. Δ. Ν. Γ ο υ δ ἦ, «Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν», Ἀθῆναι 1937, σελ. 115.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ

'Η ποιμαντική τῆς προσωπικῆς ἐπαφῆς.

'Η ἐπιβαλλομένη ποιμαντική στοργή διὰ τὸν σύγχρονον ἐργάτην θὰ πρέπει εἰς τὴν τακτικὴν νὰ εἶναι πολὺ διαφορετικὴ τῆς γινομένης μέχρι τώρα. 'Η κατὰ μάζας «ὀμαδική» κατήχησις καὶ προτροπὴ διὰ γενικῶν συμβουλῶν δὲν ἔχει ἀποτέλεσμα ἱκανοποιητικόν. Χρειάζεται μία (πρόσωπον πρὸς πρόσωπον) ἰδιαιτέρα ἐπαφή καὶ ἀντιμετώπισις κάθε ἀτόμου, ἀναλόγως τῆς ψυχοσυνθέσεως καὶ τῆς πνευματικῆς στάθμης. Ὅσα ἄτομα τόσα καὶ προβλήματα καὶ τόσοί κόσμοι διαφορετικοὶ καὶ ἀνάγκαι ποικίλλουσαι. Συχνά,

προκειμένου νὰ συζητήσωμεν, λησμονοῦμεν ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν γλῶσσαν ἐκείνην ποὺ ὁ ἀκροατὴς μας καταλαμβάνει καὶ ὄχι νὰ τοῦ ἐπιβάλλωμεν ν' ἀκούσῃ τὴν ἰδικήν μας. Ἐπομένως ἐνδείκνυται νὰ μεταφερθῶμεν εἰς τὸν ψυχικόν του κόσμον, εἰς τὸ κοινωνικόν του περιβάλλον, κλίμα, εἰς τὰ ἰδιαιτέρα προβλήματα, καὶ ὄχι ἀντιπαρερχόμενοι ὅλα αὐτὰ νὰ τὸν ἀπασχολοῦμεν μὲ θέματα ἀποκλειστικῶς ἰδικὰ μας τελειῶς ἄσχετα καὶ ξένα.

'Η «προσωπικὴ Ποιμαντικὴ» δὲν ἀποτελεῖ καινοτομίαν. Οὔτε εἶναι νεωτέρα ἐπινοήσις. Τὴν εὐρί-

Κατὰ ταῦτα, δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἂν λεχθῆ, ὅτι καὶ τοῦ Σωκράτους ἡ ψυχὴ καὶ πάντων τῶν «μετὰ Λόγου βιωσάντων» τὰ πνεύματα, θὰ ἠσθάνθησαν ἀγαλλίασιν ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁμιλίας τοῦ μακαρίου Παύλου, διότι, ὡς ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἔγραψε χαρακτηριστικῶς: «οἱ μετὰ Λόγου βιώσαντες Χριστιανοὶ εἰσι, κἂν ἄθεοι ἐνομίσθησαν, οἷον ἐν Ἑλληνιστῶν Σωκράτης καὶ Ἡράκλειτος καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς»³⁵.

'Αλλ' ὅμως, ὅσον εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ὁμιλία αὕτη σχετίζεται μὲ τὸ τότε παρὸν καὶ μὲ τὸ παρελθόν καὶ μὲ τὸ μέλλον, ἄλλο τόσον εἶναι ἀληθές, ὅτι σχετίζεται καὶ μὲ τὸ σύγχρονον παρὸν. Οἱ θησαυροὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλυψε δι' αὐτῆς ὁ μεγαλάνυμος Παῦλος, καὶ οἱ ὅποιοι ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον εἶναι κτῆμα τοῦ Ἔθνους ἡμῶν καὶ ἄλλων πολλῶν τῆς γῆς Ἐθνῶν καὶ λαῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνὸς ἐκάστου Χριστιανοῦ κεχωρισμένως, πρέπει νὰ ἀποτελοῦν καὶ σήμερον, ὅπως κατὰ τὸ διαρρεῦσαν μακρὸν παρελθόν, τὰς εὐγενεστέρας καὶ τὰς ἱερωτέρας ἐνασχολήσεις τῶν ψυχῶν καὶ τῶν καρδιῶν τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τῶν Χριστιανῶν.

Δὲν εἶναι σήμερον—πρὸς Θεοῦ—καιροὶ ἀγνοίας τῆς πίστεως καὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχουν θέσιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἠθικὴν ζωὴν διαφόρων μορφῶν εἰδωλολατρισμοί, ἐκεῖ μάλιστα ὅπου ἔπρεπε πᾶν εἶδος Χριστιανικῆς ἀρετῆς νὰ καλύπτῃ τὰ πάντα. Ἰδέαι καὶ σκέψεις παράλογοι, ἐπισφαλεῖς ἀνθρώπων ἐπινοίαι, ἐλευθερίαι ἠθῶν ἀχαλίνωτοι, ἀγάπης Χριστοῦ ἀπεμπόλησις, φόβος ψυχρὸς καὶ τῆς πίστεως κλονισμός, ἀποτελοῦν εἰδῶλων ἀπεικονίσματα σύγχρονα, τὰ ὅποια

πρέπει νὰ κατακρημνισθῶν διὰ τῆς προσπαθείας πάντων. Ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ, ὅπως τότε συνεκλόνισαν τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον οὐδεμίαν σύγκρισιν, πρέπει νὰ συνέχουν καὶ νὰ κυβερνοῦν τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχὰς ἀπάντων τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ κατευθύνουν τὰ βήματα αὐτῶν πάντοτε εἰς ἔργα ἀγαθὰ, ἐν μέσῳ τοῦ παραπαίοντος καὶ ἀποστάτου κόσμου. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ, πραγματοποιημένη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, δημιουργεῖ τὴν μοναδικῶς ἰδανικὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν, διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ὁποίας μέχρι καὶ τοῦ βήματος τούτου ἔφθασεν ὁ κορυφαῖος Παῦλος.

* *

Εἰς τὸ βῆμα τοῦτο, τὸ ὅποιον καθηγήασαν οἱ πόδες τοῦ κορυφαίου, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὗτος ἱερούργησε τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ἰστάμεθα καὶ ἡμεῖς σήμερον, ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτοῦ, καὶ περιβάλλομεν αὐτὸ μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, κληρὸς ἱερὸς καὶ λαὸς Χριστεπώνυμος, καὶ ὑμνοῦντες τὸν Χριστοκλήρυκα, ἀπευθύνομεν εἰς αὐτὸν ταύτην τὴν δέησιν: Παῦλε μεγαλάνυμε, ὁ τὰ πάντα γενόμενος ἵνα κερδήσῃς πάντας καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσαγάγῃς τοῦ Χριστοῦ, Παῦλε τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμέριμα, κῆρυξ τῶν ἐθνῶν, τῶν Ἀθηναίων διδάσκαλε καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπόστολε, τὴν μνήμην σου γεραίρομεν σήμερον, τὰ κατὰ πόλιν δεσμά, τὰς θλίψεις καὶ τοὺς κινδύνους σου πανηγυρικῶς διηγούμεθα, τιμῶμεν τοῦτο τὸ βῆμά σου, καὶ ὡς ἐν μέσῳ ἡμῶν εὐρισκόμενον, ἱκετεύομέν σε, αἵτησαι, παρὰ τοῦ κηρυχθέντος ὑπὸ σοῦ Χριστοῦ, τῆς πίστεως τὴν αὐξήσιν, τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος τὴν πλησμονήν, τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὁμόνοιαν, τὴν ἔνωσιν, καὶ τὴν ἀκμήν, καὶ τοῦ κόσμου σύμπαντος τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ. Γένοιτο.

† Ὁ Θεομακοῦ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

35. Δημητρίου Σ. Μπαλάνου, «Πατρολογία», Ἀθῆναι 1930, σελ. 74.

σκομεν ἤδη εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἐν εὐρυτάτῃ χρήσει, ἔταν ὁ Κύριος στέλλῃ τοὺς μαθητάς του ἀνά δύο, ἵνα εὕρουν ἄτομα πρὸς Εὐαγγελισμόν. (Ματ. 10 Λκ. 10). 'Αλλ' ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς συναντήσεως αὐτῆς ἀρχίζουν τὰ ἐμπόδια. Πῶς θ' ἀντικρύσῃς τὸν ξένον; Ποῖαν γλῶσσαν θὰ χρησιμοποίησῃς; Ποῖα ἐπιχειρήματα θ' ἀντλήσῃς; Ποιὸν θὰ βοηθήσῃς εἰς τὴν ποιμαντικὴν καὶ μεθοδολογικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ 'Ι. Χριστοῦ. "Ὅπως 'Εκεῖνος ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὠμίλησε πρὸς ἡμᾶς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρέπει νὰ μεταβῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ νὰ συνδιαλεχθῶμεν πρὸς τοὺς ἄλλους. Νὰ μεταφερθῶμεν εἰς τὴν θέσιν του, εἰς τὰς δυσκολίας του, εἰς τὴν θλιβερὰν μοναξιάν του. 'Εκεῖνος μετέβαινε μὲ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ὡς Σωτὴρ καὶ Διδάσκαλος:

Μὲ ταπεινοφροσύνην καταπληκτικὴν.

Μὲ πλήρη κατανόησιν τῆς θέσεως καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ ἄλλου.

Μὲ στοργὴν καὶ συμπάθειαν διὰ τὰ κενὰ τοῦ ἄλλου.

Μὲ ἔντονον ἀγάπην ἐκ τῶν προτέρων, ἀνεξαίρετως πρὸς ἁμαρτωλοὺς ἢ καλοῦς.

* *

'Ο συνήθης κλασσικὸς τρόπος ἀπρηχαιωμένων ἀντιλήψεων 'Ιερέως καὶ ἑνοριτῶν, κληρονομία τοῦ παρελθόντος, τῆς συζήτησεώς μας μὲ τὸν πλησίον, εἶναι πλήρης ἀνωτερότητας, ὑπεροχῆς, ἀκαμψίας. 'Ὡς ἐξουσίαν ἔχοντες χρησιμοποιοῦμεν ὑπερβαλλόντως ἐπιτακτικὸν τόνον καὶ δογματικόν. Δὲν ἀνεχόμεθα ἀντίρρησην καὶ ἐνστάσεις. Διακόπτομεν τὸν συνομιλητὴν διὰ νὰ μὴ συνεχίσῃ ὅταν δὲν θέλωμεν. Διαγράφομεν ἀποτόμως κάθε ἄλλην σκέψιν. "Ἄλλοτε ἐπιμένομεν στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ προσφιλοῦς θεματός μας, μὲ πολὺ κουραστικὴν ἐπιχειρηματολογία, χωρὶς νὰ σκεφθῶμεν τὸν βαθμὸν τῆς δεκτικότητος καὶ τὴν ὀριμότητα τοῦ ἄλλου.

Συμβαίνει πολλάκις ὕστερα ἀπὸ πνευματικὴν διαφύτισιν καὶ συνάντησιν ὁ ἄλλος, κεκορεσμένος ἀπὸ ἀκαιρον ἠθικολογίαν ἢ διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλαγῇ ἢ ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸ σχῆμά μας, δέχεται νὰ συμφωνήσῃ καὶ μὲ εὐγένειαν νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ γίνῃ πιστὸν μέλος τῆς 'Εκκλησίας. Δυστυχῶς, οἰκοθεν ἐννοεῖται, ὅτι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας αἱ δοθεῖσαι ὑποσχέσεις δὲν τηροῦνται ποτέ. Καὶ πάλιν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἢ ἀποτυχία μας πρέπει ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν σπουδὴν μας νὰ ἀποσπάσωμεν μὲ θριαμβευτικὸν ὕφος τὸ βεβιασμένον καὶ ἐπιπόλαιον «ναὶ» ἀπὸ τὰ χεῖλη των. Δὲν κερδίζεται ὁ ἄλλος εἰς Χριστὸν ἐφ' ὅσον προηγουμένως δὲν ἔχει καλλιεργηθῇ ἐντὸς του ἢ βεβαιότης, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ μέγα θέμα τῆς σωτηρίας.

Διδακτικὸς ἀπὸ ἀπόψεως Εὐαγγελικῆς τακτικῆς εἶναι ὁ ἀπαράμιλλος διάλογος τοῦ Κυρίου μὲ τὴν Σαμαρείτιδα (Ἰωάν. 4,7—31). Μερικὰ ἀξιοπρόσεκτα σημεῖα αὐτοῦ πρέπει νὰ μελετηθοῦν ἀπὸ κατηχητικῆς ἀπόψεως διὰ τὴν συνάντησιν μας μὲ ἕνα ἐργάτην μετανάστην:

1) 'Ο Κύριος τῆς ἀπευθύνει λόγους πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῆς.

2) Δὲν σκέπτεται τί θὰ πῇ ὁ κόσμος καὶ οἱ μαθηταὶ του δι' Αὐτόν, ἀλλὰ σκέπτεται δι' αὐτὴν.

3) Τῆς ὀμιλεῖ διὰ τὴν λατρείαν, δηλ. διὰ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν πνευματικὸν κόσμον ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον.

4) Δὲν τὴν καταδικάζει ἀμειλίκτως διὰ τὴν διαγωγὴν τῆς, καίτοι τῆς δίδει νὰ ἐνοήσῃ ὅτι δὲν τοῦ διαφεύγει τὸ παρελθόν τῆς.

'Εκ μιᾶς ἀντιπαραβολῆς πρὸς τὰ ἀνωτέρω τέσσαρα σημεῖα οἰασθήποτε κατηχητικῆς συζήτησεως συνηθισμένης, ἀνακαλύπτομεν ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος δὲν ἐννοεῖ μὲ παιδικὴν ὑπακοὴν νὰ ἀκούσῃ «συμβουλίας». 'Ιδίως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν χειραφετεῖται γρήγορα, ἔχει συνείδησιν τῆς ἀνδρικῆς του ὀριμότητος καὶ ἐλευθερίας. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἀπεχθάνεται τὸν προστακτικὸν τόνον, αὐτὰ τὰ διάφορα «πρέπει». Δὲν ἐννοεῖ ὅπως ὁ 'Ιερεὺς τὸν πλησιάσῃ ὡς ἐλεγκτῆς καὶ ἐπιτιμητῆς. "Ἄλλως δὲν θὰ θελήσῃ νὰ τὸν ξαναδῇ. Πρέπει νὰ μάθωμεν ν' ἀκούμε περισσύτερον καὶ μὲ προσοχὴν τὰς ἀντιρροήσεις, τοὺς ὀποιουσδήποτε συλλογισμοὺς τοῦ ἄλλου. Νὰ σεβώμεθα τὰς πεποιθήσεις του, ὅσονδήποτε ἀπροσδόκητοι καὶ παράλογοι καὶ ἂν εἶναι καὶ μᾶς ἐρεθίζουν. Τοιαύτην στάσιν τοῦλάχιστον ἐτήρησεν ὁ Χριστός. Οἱ λόγοι μας πρέπει νὰ μαρτυροῦν ἀγάπην καὶ ὄχι ἄσπλαγχνον κριτικὴν.

"Ὅταν προτιθέμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν εἰς μίαν ψυχὴν κλειστὴν ἢ διστακτικὴν πρέπει πρωτίστως μὲ μεγάλην ἐπιδεξιότητα νὰ τὴν βοηθήσωμεν νὰ ἀνοίξῃ διὰ νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς κόσμον. Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ ὅταν ἡμεῖς βαδίζωμεν πρὸς αὐτὴν πληρεῖς ἀγάπης. "Ὅταν θέλωμεν νὰ προλάβωμεν ἕνα τραῖνο εὐρισκόμενον ἤδη ἐν κινήσει, δὲν μένομεν ἡμεῖς ἀκίνητοι, ἀλλὰ τρέχομεν, συμβαδίζομεν μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ τραίνου διὰ νὰ τὸ προφθάσωμεν καὶ νὰ εἰσέλθωμεν ἐγκαίρως. Οὕτως ἐφέρθη καὶ ὁ Θεὸς πρὸς ἡμᾶς. Δὲν ἔμεινε ἀπαθὴς καὶ ἀκίνητος εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δηήθινον τὸν τρόπον τῆς συναντήσεώς του μὲ ἡμᾶς μὲ συγκατάβασιν, μὲ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Υἱοῦ του ὅστις προσηρμόσθη μὲ τὸ ἀνθρώπινον. Δὲν ἔμεινε καθηλωμένος εἰς τὴν δόξαν του καὶ ἀδιάφορος εἰς τὴν κατάστασιν τῆς θεότητος. Αὐτὸς ἠλλαξε, Αὐτὸς κατέβη, Αὐτὸς μετετέθη διὰ νὰ μᾶς ζητήσῃ, μᾶς ἀνέυρη καὶ μᾶς συναντήσῃ. 'Απὸ τὴν ἀγάπην πρὸς καιρὸν τῶν οὐρανίων δωματίων διὰ νὰ μᾶς εὕρῃ ἐκεῖ ὅπου εἴμεθα καὶ ὅπως εἴμεθα.

'Ἀστοχοῦμεν καὶ πολλὰ σφάλματα διαπράττομεν εἰς τὸν τομέα τῆς ποιμαντικῆς μας τακτικῆς δυστυχῶς ἀκριβῶς διότι περιφρονοῦμεν τὴν προσωπικότητα τοῦ πλησίον. Ἀδύνατον τῆς κεκτημένης ταχύτητος δὲν δίδομεν καιρὸν καὶ περίστασιν εἰς τὸν ἄλλον νὰ ἐκφράσῃ ὅ,τι κρύπτει μέσα του. Αἰσθανόμεθα μεγάλην ἱκανοποίησιν, ὅταν ἡ συζήτησις στρέφεται ἀποκλειστικῶς περὶ τοῦ σημείου ποὺ ἐξελέξαμεν καὶ ἐννοοῦμεν νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τὸν ἄλλον. Συχνὰ μονοπωλοῦμεν τὴν συζήτησιν ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον νὰ ἴ-

δωμεν τὸν ἄλλον νὰ παραδοθῆ ἄνευ ἀντιστάσεως, νὰ ὑποκύψῃ καὶ ν' ἀπορροφήσῃ διὰ μιᾶς τὸ περιεχόμενον τῆς καταγγελλομένης Πίστεως.

Ἐπὶ πλέον, χρειάζεται νὰ γίνῃ μιὰ διάκρισις μεταξὺ τοῦ θέματος τῆς συζητήσεως καὶ τῶν ὑποκρυπτομένων ἠθικῶν καθηκόντων. Ὁ ἄλλος δὲν ἐννοεῖ νὰ ροφήσῃ διὰ μιᾶς τὸ μήνυμά μας, ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ζητεῖ καιρὸν διὰ νὰ ζυγίσῃ, ν' ἀντιδράσῃ καὶ νὰ σκεφθῆ τὴν βαρύτητα κάθε προτάσεως. Ἐπιηρέαζεται πρὸ παντὸς ἀπὸ τὴν χρησιμοποιηθεῖσαν κατὰ τὴν γνωριμίαν μας πρώτην βαρύνουσαν ἀρχικὴν πρότασιν. Αὐτὴ τοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν. Αἱ ἐπιφυλάξεις του συνήθως δὲν ἀφοροῦν τὰς δογματικὰς ἀληθείας καθ' ἑαυτάς, ἀλλὰ τὰς συνοδευούσας καὶ προϋποτιθεμένας πρακτικὰς συνεπειὰς καὶ ἀξιώσεις εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ εἴμεθα τόσο ἀφελεῖς ὥστε νὰ παρουσιάζωμεν τὰς ἀρετὰς ὡς πολὺ εὐκόλους. Μὴ εἴμεθα πολὺ γενναϊοῦσιν εἰς ὑποσχέσεις περὶ τῆς ἀνέσεως τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν μᾶς ὑπόσχεται εὐρεῖαν πύλην, ἀλλὰ στενὴν καὶ θελιμμένην. Δὲν ὑπόσχεται χαρὰς καὶ εὐκολίας μετὰ ἀπὸ κάθε ἀρετῆς, ὅσονδήποτε καὶ ἐάν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τὰς συνοδεύῃ. Μᾶς καλεῖ νὰ γίνωμεν μαθηταὶ Του. Μαθητεία δὲ σημαίνει «ἀφρὴν τὸν σταυρὸν» καὶ «συσταυροῦσθαι καθ' ἡμέραν».

* *

Γενικῶς εἰπεῖν, δὲν ὑπάρχουν ρηταὶ συνταγαὶ πῶς νὰ φερθῆ τις εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις καὶ πῶς νὰ ὀμιλήσῃ. Ποικίλλουν ὅσον ποικίλλουν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Μὴ γινώμεθα ἀνυπόμονοι. Ἡ εἴσοδος καὶ ἡ αὐξήσις τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς ἀκολουθεῖ στάδια διαδοχικὰ. Δὲν εἶναι μιὰ ἀνάβασις ἀπτόμοις. Θὰ ἐνθαρρύνωμεν τὸν συζητητὴν μας. Δὲν θὰ τὸν ἀπογοητεύσωμεν, οὔτε θὰ παρουσιάσωμεν τὴν εἰκόνα τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς πολὺ ρόδινον καὶ ἄνευ ἐμποδίων. Ἡ ἐπιστροφή ἐξ ἄλλου, δὲν εἶναι μιὰ σπασμωδικὴ θεατρικὴ ὁμολογία εἰς Χριστόν, μιᾶς στιγμῆς ἐνθουσιασμός. Δὲν ἀποκλείονται ὑπαναχωρήσεις, ὀλισθήματα καὶ ὑποπτώσεις. Εἰς τοιαύτας στιγμὰς κρίσεως καὶ κλονισμοῦ σφοδρῶ θὰ δεῖξωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν συνεχῆ βοήθειαν τῆς μυστηριακῆς ζωῆς. Θὰ τοῦ εἴπωμεν καθαρά, ὅτι δὲν εἶναι ἔργον ἰδικόν μας ἡ ἐπιτυχία, ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος. Ἐκεῖνος τὸν καλεῖ, τὸν βοηθεῖ ν' ἀποφασίσῃ. Ἐκεῖνος θὰ τὸν ἰκανώσῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρας, εἰς τὸν Οὐρανόν, ἀφοῦ τοῦ παρασταθῆ συνεχῶς εἰς τὸν βηματισμὸν τῆς ἐπιγείου αὐτῆς ζωῆς.

Δυσκολία δημιουργίας ἐπαφῶν.

Ὁ ξενητευμένος δὲν παραμένει, ὡς προσωπικότης, ἀπαράλλακτος ἀπολύτως ὅπως ἐφυγεν ἀπὸ τὴν γενέτειράν του. Ἐκὼν ἄκων ὑπέστη καὶ ὑφίσταται κατὰ τινα τρόπον τὴν διαβρωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ξένου περιβάλλοντος. Ὅχι διότι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ Ἐξωτερικὸν εἶναι αἰτία ἀποστασίας καὶ μολύνσεως! Πολλοὺ γε καὶ δεῖ. Οὐδ' εἶναι ἀληθές ὅτι ἡμεῖς

ἔχομεν τὸ μονοπώλιον τῆς ἠθικῆς καὶ ἀνωτερότητος τῆς αὐστηρῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ ὑγιῶν χαρακτῆρων. Ἄλλοι παράγοντες συντελοῦν εἰς τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος συμβαίνουσαν ἀλλαγὴν, ὅπως καὶ τῆς ἰδίας ἀλλαγῆς μεταξὺ τῶν ἄλλοδαπῶν ἐπίσης ὅταν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ ἰδικόν των περιβάλλον. Ἡ χαλάρωσις δεσμῶν μετὰ τὴν οἰκογένειαν, ἡ μόνωσις, ἡ ἀναζήτησις στοργῆς, χαρᾶς εὐκόλου ὑποσκάπτουν τὴν ψυχικὴν εὐρωστίαν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡ ποιμαντικὴ ἐπαφὴ διεισδύσεως καὶ ἐνὸς διαλόγου σοβαροῦ μετὰ τὸν ξενητευμένον καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δύσκολος. Εὐρίσκόμεθα ἐνώπιον ἐνὸς φαινομένου ἀποφυγῆς ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς συγκεντρώσεις, ἀκρωτηριασμοῦ καὶ διαβρώσεως τῶν λειτουργικῶν αὐτῶν συνάξεων τὰς ὁποίας ἕως τώρα ἐσυνηθίσαμεν νὰ ὀνομάζωμεν «Ἐνορίας». Οἱ πρόγονοί μας δικαίως ἔδρουν Νεοὺς ὅπου ὑπῆρχον συγκεντρωμένοι πιστοί.

Σήμερον ἀντικρύζομεν ριζικὴν ἀλλαγὴν. Πολλοὶ Ναοὶ μας, ἰδίως εἰς ἐμπορικὰς, εἰς βιομηχανοποιηθεῖσας περιοχὰς καὶ εἰς τὰς Πρωτευούσας, δὲν περιβάλλονται πλέον ἀπὸ ἐνορίατας, κατοίκους, ἀλλὰ ἀπὸ γραφεῖα, ἐργοστάσια, ἀποθήκας. Ἡ σύνθεσις τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν πόλεων ὑφίσταται ἐπαναστατικὴν ἀλλοίωσιν. Ἀντικρύζομεν τὸ μέγα κύμα τῆς ἀστυφίας. Οἱ πολιορκητοὶ προβλέπουν ὅτι τὸ τέλος τοῦ 2.000 θὰ ἐκλείψουν τὰ μικρὰ χωρία καὶ θὰ φυτρώσουν ὡς μύκητες μεγαθήρια καὶ γιγαντιαῖα «μεγαλοπόλεις». Δὲν θὰ ὑπάρξῃ πλέον, προφητεύουν, πόλις κάτω τῶν 100.000 κατοίκων. Αἱ μεγάλαι μητροπόλεις Λονδίνου, Ν. Ὑόρκης, Βοστώνης συνεχιζομένης μέχρις Οὐάσιγκτον εἰς 1000 χλμ., Παρίσι, Ὁσάκα ἢ Τόκιο, ἤδη προσφέρουν προηγούμενα πρὸς σκέψιν καὶ προετοιμασίαν.

Ἐν ὄψει τοιαύτης ἐξελίξεως, ἐπειγόντως ἡ λῆψις ἀναλόγων προβλεπτικῶν μέτρων διὰ τὴν ποιμαντικὴν στρατηγικὴν, ἐπιβάλλεται. Μέθοδοι ἀναχρονιστικαὶ καὶ πανάρχαια μέσα ἐνοριακῆς ἐπικοινωνίας καὶ κατὰ τῆς ἀπαιτοῦν σήμερον μίαν ἐπανεξέτασιν καὶ ἀναθεώρησιν. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ παράγοντος τῶν ἀποστάσεων μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀποξενώσεως καὶ τῆς δυσκολίας τῆς γεφυρώσεως τοῦ παρατηρουμένου χάσματος, τῆς ἐπιβαλλομένης ἐπαφῆς μετὰ τὸ ποίμνιον.

Ἐπὶ πλέον ὁ ἄνθρωπος σήμερον γίνετα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κινητὸς καὶ δυσεξέλεγκτος ἢ δυσεῦρετος λόγῳ τῶν ἐξῆς φαινομένων: Μετοικήσεις, μετακινήσεις, ἀλλαγὴ σχολῆς, ψυχαγωγία, ὑπηρεσιακαὶ μεταθέσεις, ἐκδρομαί, ἔξοδοι ὁμαδικαὶ κ.λ.π. Πῶς θὰ παρακολουθήσωμεν τὸν κινητὸν αὐτὸν πληθυσμὸν, καὶ πῶς θὰ στεκώμεθα κοντὰ του, χωρὶς νὰ χάσωμεν τὰ ἴχνη του, κατὰ συνέπειαν καὶ τὸν δεσμὸν του τὸν μυστηριακὸν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν;

Ἐπιβάλλεται νὰ μορφώσωμεν, ἐάν ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῆ, κινητὰς Ἐκκλησίας, κινητοὺς ἱεραποστόλους, κινητοὺς ἄμβωνας. Κάθε ζωντανὸν μέλος νὰ ἀποκτήσῃ συνείδησιν, ὅτι ἀποτελεῖ προέκτασιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ὅτι εἶναι φερέ-

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ

Δυστυχῶς ὅμως οἱ Πάπαι Ρώμης, κἄν ἔτι, πρὸς καιρὸν, ὑπεχώρουν, ὡς ἔπραξεν ὁ 'Ιωάννης ἡ' ἐλπίζοντας τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας δικαιοδοσίας, ἐπανήρχοντο ἀνευδότης εἰς τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Νικολάου α' κατεύθυνσιν τῆς μοναρχικῆς ἐπιβολῆς ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας⁴. Πλείστοι δὲ τῶν μετὰ τὸν δηλητηριασθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ 'Ιωάννην ἡ' Παπῶν Ρώμης τοῦ θ' καὶ ι' αἰῶνος κατήσχυαν διὰ τῆς κακῆς αὐτῶν πολιτείας καὶ αἰσχροῦ διαγωγῆς τὸν σεβάσιμον Ἐπισκοπικὸν θρόνον τῆς Ρώμης. Ἐπὶ μακρὸν ἡ τοσκανικὴ φατρία ἰσχύουσα διὰ τῶν μιαιῶν γυναιῶν, ἐξ ὧν καὶ ἐποχὴ «πορνοκρατίας» ἀπεκλήθη ἡ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀνεβίβαζε καὶ κατεβίβαζε Πάπας, ἀμιλλωμένους τίς νὰ ὑπερβάλῃ τὸν ἕτερον κατὰ τὴν μισαρρότητα καὶ τὴν κακουργίαν. Πλείονες τοῦ ἐνὸς διημιφισβήτου πολλὰκις τὸν θρόνον, μαχόμενοι κατ' ἀλλήλων, ἀντανatheματιζόμενοι καὶ ἀνταφοριζόμενοι, ἐκδικούμενοι καὶ τοὺς νεκροὺς ἔτι ἐκθάπτοντες καὶ δικάζοντες αὐτούς! Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νικολάου α' διὰ τῶν ψευδοἰσιδωρείων διατάξεων εἶχε περιβληθῆ ἑρασταίαν κοσμικὴν καὶ πνευματικὴν δύναμιν, διήνυεν ἀξιοθρήνητον ἐποχὴν ἐσχάτης ἠθικῆς καταπτώ-

4. F. Dvornik, Les Slaves, Byzance et Rome au IX siècle. Paris 1926, σ. 249. 253 ἔξ.

σεως⁵. Οὐχ ἤττον τὸ ἀπὸ τοῦ Νικολάου α' διαμορφωθὲν μοναρχικὸν πρωτεῖον δὲν ἐλησμονεῖτο.

Ἀνεφαίνοντο δὲ τοῦ ἀγίου Φωτίου ἀντάξιοι διάδοχοι, ἀποκρούοντες τὰς ἀυθαιρεσίας τῶν Παπῶν. Τοῦτο ἔπραξεν ἰδίως ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Νικόλαος Μυστικός (895—906, 911—925), ὅστις ἐκάλει τὸν Φώτιον «ἀγιώτατον Πατριάρχην, ἐν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ μέγιστον καὶ ἀοίδιμον, ἐμὸν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ πατέρα, ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ»⁶. Ὁ Νικόλαος, ὡς γνωστὸν, μετὰ παρρησίας μεγάλης διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς τετραγαμίας τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος στ' τοῦ Σοφοῦ προβάς καὶ εἰς ἀφορισμὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Λέων ὅμως ἀπετάθη εἰς Ρώμην, προθύμως δὲ ὁ Πάπας Σέργιος γ' (904—911) ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους, οἵτινες ἐπεκύρωσαν τὸν δ' γάμον τοῦ αὐτοκράτορος ἀπαλλάξαντες αὐτὸν τοῦ ἀφορισμοῦ. Τοιαύτη διαγωγὴ καὶ ἐπέμβασις τῶν ἐκ Ρώμης προὐκάλεσε μέγιστον σκάνδαλον, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ὁ παρανομήσας αὐτοκράτωρ ἐξώρισε τὸν γενναῖον Πατριάρχην Νικόλαον καὶ ἀνέδειξε Πατριάρχην τὸν ὑποχωρητικὸν Εὐθύμιον α' (906—911). Μετὰ πένταετίαν ὁ αὐτοκράτωρ Λέων μετανοήσας ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Νικόλαον, ὅστις ἐντόνως διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς παπικῆς ἐπεμβάσεως

5. A. Fliche, ἐνθ' ἀν. σ. 196 ἔξ.

6. Πατρ. Migne ἑλλ. 91, 36. 37. 365.

φωνον τοῦ Χριστοῦ, στόμα καὶ ἀντίτυπον τοῦ Πρωτοτύπου. Πλὴν καὶ πάλιν δημιουργεῖται ἕτερον πρόβλημα: πῶς ὁ τοιοῦτος εἰς τὸν ὁποῖον στηρίζεται καὶ ἐμπιστεύεται τὸν εὐαγγελισμὸν ἡ Ἐκκλησία θὰ μεταφέρῃ τὸ μήνυμα καὶ θὰ τὸ καταστήσῃ προσιτὸν καὶ ἀντιληπτόν.

Διότι καὶ μεταξὺ τῶν «πιστῶν» παρατηρεῖται μία ἐκ παραδόσεως «πιστότης» εἰς ὠρισμένας ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀδιαφορία ὅμως καὶ συστηματικὴ ἀποφυγὴ εἰς τὴν συνεργασίαν πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν μακρῶν. Οἱ θεωρούμενοι ὡς «φῶς καὶ ἄλας» διὰ τὴν φωτίζουσαν ἄλλους δὲν ἔχουν φωτιστικὴν ἰκανότητα. Συχνὰ ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχουν χάσει τὴν ἀλιστικήν των ἰκανότητα καὶ ἰδιότητα. Δι' αὐτὸ χολαίνει σήμερον ἡ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια. Λεῖπει ἡ ἀκτινοβολία τῆς μαρτυρίας, ἡ μαχητικότης, τὸ ἀγωνιστικὸν πνεῦμα. Οὐδεμία ἄλλη λύπη εἶναι τόσον ἐντονος ὅσον αὐτὴ ἡ ὁποία μᾶς στενοχωρεῖ διότι δὲν εἴμεθα ἄγιοι, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ὅσον καὶ οἱ γύρω μας. Εὐλογημένη ἀνησυχία πράγματι. Κάθε ἄγιος εἶναι ἕνας κόσμος πρὸς μελέτην, πρὸς μίμησιν καὶ παρότρυνσιν. Κάθε ἄγιος εἶναι ἕνας ζῶν μάρτυς τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, τῆς θείας ἐπιφανείας, τῆς νίκης τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ κακοῦ. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μία ἀποκλειστικὴ ἀνθρωπιστικὴ ὀργάνωσις, ἰκανοποιουμένη μὲ ὅσους ἐκέρδισε. Δὲν εἶναι ἕνα κλει-

στὸν σωματεῖον, ἀλλὰ ἀνοικτὸν ἀναμένον νέα στοιχεῖα καὶ διαρκῶς νεώτερα. Δὲν ἰδρύθη διὰ τὴν μετρᾶ καὶ τὴν ξαναμετρᾶ μὲ ἔπαρσιν τὰς σημειωθείσας κατακτήσεις καὶ τὴν μεθύσκειται μὲ ἀπατηλὰς στατιστικὰς, πόσους ἔχει εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ὡς βεβαπτισμένους. Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς διὰ τὴν προχωρῆ διαρκῶς πρὸς νέας κατακτήσεις, διὰ τὴν διεπισδύη ὁλονὲν καὶ βαθύτερον εἰς τὸν κόσμον, βαθύτερον εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐπομένως, διαπλατύνω τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει νὰ προσφέρω νέους ἐνθουσιασμούς, νὰ φυσήξω πνοὴν διὰ τὴν ἐνδυναμώσῃ κάτι καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ εἰς ποσὸν καὶ εἰς ποιόν.

Ὅ,τι δέον ἐν προκειμένῳ νὰ μᾶς ἀπασχολῇ, δὲν εἶναι τὸ παρελθόν. Τὸ προέχον κυρίως αἴτημα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι διαρκῶς νὰ ἔχωμεν τὴν προσοχὴν μας ἐπάνω εἰς τὴν γενεάν ἢ ὁποῖα ἐξελισσεται πλήρης ἀνησυχιῶν. Μέλλον καὶ κίνησις πρὸς τὰ ἐμπρὸς δέον ν' ἀποτελοῦν τὸ σύνθημα κάθε προσγειωμένης ποιμαντικῆς προσπάθειας, χωρὶς νὰ σταματᾶ μὲ ἰκανοποίησιν εἰς τὰς περὶ γαμῆνας καὶ τὰ μέχρι τοῦδε κατορθώματα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ κύμα τῶν Μεταναστῶν μας εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτός τῆς Πατρίδος, ἀνοίγει ἐνώπιόν μας εὐρύτατον πεδῖον ἱεραποστολικῆς δράσεως καὶ νέων εὐθυνῶν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μελὸς ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

καὶ ὑποστηρίζεως τῆς παρανομίας. Ἐν τῷ Πατριάρχει Νικολάῳ ἀνέστη ὁ Μ. Φώτιος, «ἡ εὐγενεστάτη ὄψις τοῦ πνεύματος τοῦ Φωτίου ἐξηκολούθει νὰ ζῆ ἐν τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Νικολάῳ, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐπραγματοποίησε τὸ ἰδεῶδες Πατριάρχου, οἷον ἐδειξεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ὁ Φώτιος», λέγει ὁ Hergenröther⁷.

Ὁ Νικόλαος γράψας πρὸς τὸν πάπαν Ἀναστάσιον γ' (911—913) ἤλεγξε μετὰ παρηγορίας τὴν κακίστην διαγωγὴν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Σεργίου γ' καὶ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ ἐν ΚΠόλει καὶ τὴν καταπάτησιν τῶν δικαίων τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως. Εἶναι νόμιμον, ἔγραψεν, εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν ὁμαλὴν ρύθμισιν τῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὸ νὰ στερηθῶμεν ἡμεῖς τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθείσης ἐξουσίας, ἕτεροι δὲ νὰ πράττωσιν ὅ,τι ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν κανόνων⁸; Ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Πάπα Ρώμης προὐκάλεσε ἀπεριγραπτὸν ἀνωμαλίαν καὶ ἀνέτρεψε τὰς κανονικὰς βράσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τῆς κειθαρχίας.

Τῷ 920 συνεκροτήθη ἐν ΚΠόλει Σύνοδος, ἥτις κατεδίκασε τὸν δ' γάμον καὶ ἐξέδωκε τὸν «τόμον ἐνώσεως»⁹ ἀποκαταστήσασα τὴν ἐκ τοῦ δ' γάμου καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα Ρώμης διασαλευθεῖσαν εἰρήνην¹⁰. Τῇ ἐπιμονῇ δὲ ἀξιῶσει τοῦ Πατριάρχου Νικολάου ἀπεστάλησαν ἐκ Ρώμης ἀντιπρόσωποι, οἵτινες μετ' αὐτοῦ, τοῦ Πατριάρχου Νικολάου, ὡς οὗτος ἔγραψεν «εἶ τι σκάνδαλον ἐκ τοῦ τετάρτου γάμου τῇ ἐκκλησίᾳ συμβέβηκε... τῷ ἀναθέματι παραδεδώκασι καὶ πάντα ὅσα ἐδεῖτο θεραπείας ἐτυχε τῆς ὀφειλομένης ἰάσεως»¹¹. Μετὰ τοῦτο ἀνέγραψε πάλιν ἐν τοῖς Διπτύχοις ὁ Πατριάρχης Νικόλαος τὸ διαγεγραμμένον ὄνομα τοῦ «Πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης», συλλειτουργήσας μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ καὶ συγκοινωνήσας τῶν ἀχράντων Μυστηρίων¹². Οὕτω δὲ ὑπεχώρησεν αὐθις ἡ Ἐκκλησία Ρώμης καταδικάσασα τὸν δ' γάμον καὶ τὰ ἀντικανονικὰ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Σεργίου γ' πραχθέντα. Ἀλλὰ τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τῶν λατίνων κατὰ τῶν ἐλλήνων καὶ τὰς παραλόγους τῶν πρώτων ἀξιῶσεις ἐξεδήλωσεν ὁ διαβόητος Λιουιπράνδος καθυβρίσας διὰ τῆς γνωστῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ (τῷ 968 συνταχθείσης) πᾶν ὅ,τι ἐλληνικόν.

Ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Νικόλαος Χρυσοβέργης (983—995) κατεδίκασε πάντας τοὺς πολεμίους τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ Φωτίου, ὁ δὲ Σισίνιος (995—997) ἅμα τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς τὴν περίφημον Ἐγκύκλιον Φωτίου. Ὡσαύτως ἐν τῷ «Συνδικῷ» ἕπερ, ὡς εἶδομεν, ἀνεγινώσκειτο τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἐμακαρίζετο ἡ μνήμη οὐ μόνον τοῦ Φωτίου ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ὀρθοδό-

ξων Πατριαρχῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν ἐναντίον τῶν ἐπεμβάσεων τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης καὶ κατεδικάζοντο τὰ γραφέντα ἢ λαληθέντα κατ' αὐτῶν («Φωτίου, Σεφάνου, Ἀντωνίου, Νικολάου τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν αἰωνία ἡ μνήμη — πάντα τὰ κατὰ τῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν Φωτίου, Σεφάνου, Ἀντωνίου, Νικολάου, γραφέντα ἢ λαληθέντα ἀνάθεμα»). Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς ἐξέτιμα προσηκόντως τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καθόλου ἀγῶνας τῶν Πατριαρχῶν ἐκείνων. Ἐθίγετο δὲ βαθύτατα ὀσάκις οἱ Ἐπίσκοποι Ρώμης, λησιμονοῦντες ὅτι οὐδὲν δικαίωμα ἐπεμβάσεως εἶχον εἰς τὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπελαμβάνοντο τῆς πρώτης παρεχομένης εὐκαιρίας πρὸς ἐπέμβασιν καὶ ἐπιβολὴν τῆς ἰδίας αὐτῶν γνώμης καὶ ἐξουσίας. Ἐντεῦθεν δ' ἐκινδύνευε πάντοτε ἡ ἐνότις τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κίνδυνος ἐπηυξήθη διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας υἰοθετήσεως τῆς προσθήκης τοῦ Filioque εἰς τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως. Ἀξιῶσει τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Ἐρρίκου β' (1002—24) ἐπισήμως παρεδέχθη τὴν ἄθεσμον προσθήκην ὁ Πάπας Βενέδικτος η' (1012—1024). Τὸ θλιβερόν τοῦτο γεγονός ἐπῆρξε σοβαρὸν προμήνυμα τοῦ Σχίσματος τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀποδεχομένη ἐπισήμως τὴν ἄγνωστον μὲν τῇ καθ' ὄλου Ἐκκλησίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ δὲ τὸ πρῶτον ἐπινοηθεῖσαν καὶ μέχρι τοῦδε ἀποκρουσθεῖσαν ὑπὸ τῶν Παπῶν Ρώμης προσθήκην, ἐμελλε ν' ἀποκοψῆ καὶ ἀποσχίσῃ ἐαυτὴν ἀπ' αὐτῆς. Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι εἶχον ἀπαγορεύσει πᾶσαν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον ἢ ἀφαίρεσιν ἀπ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοσμικῆς Ἀρχῆς ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία υἰοθέτησε τὴν Ἰσπανικὴν προσθήκην τοῦ Filioque!

Ἡ Ἐκκλησία ΚΠόλεως, θέλουσα νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον σχίσματος καὶ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἐκ τῶν παπικῶν ἐπεμβάσεων προκυπτούσας ἐκάστοτε προστριβάς, ἐζήτησε φαίνεται νὰ προέλθῃ εἰς συμβιβασμὸν τινα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ α' αἰῶνος. Σχετικὴν πληροφορίαν παρέσχε ὁ λατίνος μοναχὸς Ραοῦλ Glaber († 1048) διηγηθεὶς ὅτι ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Εὐστάθιος (1020—1025) καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος β' (963—1025) ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Ἰωάννην ιθ' (1024—1033) ἀντιπροσώπου μετὰ πολλῶν δώρων καὶ ἐζήτησαν ὅπως ἀναγνωρισθῇ ἡ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως ἐν τοῖς ὅροις αὐτῆς καὶ ὀνομάζηται οἰκουμενικὴ, καθ' ὃν τρόπον ἡ Ρωμαϊκὴ ἐν τῷ λοιπῷ κόσμῳ¹³. Προφανῶς ὁ λατίνος μοναχός, διατελὼν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου, δὲν ἀπέδωκεν ἐπακριβῶς τὴν αἴτησιν τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν τοιαύτη τις ἐγένετο, διότι οὐδεμία ἄλλη πληροφορία ὑπάρχει. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει, προστίθῃσιν ὁ λατίνος μοναχός ὅτι ἡ εἰδήσις περὶ τοιαύτης αἰτήσεως τῶν Ἑλλήνων προὐκάλεσε μεγάλην ἐν τῇ Δύσει κίνησιν, πλεῖστοι δὲ προσέτρεψαν τὸν Πάπαν ν' ἀποκρούσῃ αὐτήν, ἐπομένως οὐδὲν ἐγένετο. Ἡ ἀπὸ τοῦ Νικολάου α'

7. Photius, III, 655.

8. Πατρ. Migne ἑλλ. 111, 196 ἐξ.

9. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν κανόνων, Β, 3.

10. Hergenröther, Photius III, 685.

11. Πατρ. Migne ἑλλ. 111, 179—80.

12. Αὐτόθι.

13. Πατρ. Migne λατ. 142, 670—1. Περβλ. M. Jugie, ἐνθ' ἄν. σ. 267. 351 ἐξῆς.

ἀναπτυχθεῖσα τάσις κυριαρχίας τοῦ 'Επισκόπου Ρώμης ἐπὶ πασῶν τῶν 'Εκκλησιῶν καὶ δὴ τῆς 'Εκκλησίας ΚΠόλεως, ὡδήγει εἰς ἀδιάλλακτον στάσιν, ἕνεκα τῆς ὁποίας οὐχὶ σπανίως διεκόπτοντο αἱ κανονικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν 'Επισκόπων Ρώμης καὶ ΚΠόλεως. Ὑπάρχει πληροφορία τοῦ Νικήτα Χαρτοφύλακος, καθ' ἣν ἐπὶ Πατριάρχου ΚΠόλεως Σεργίου β' (999—1014) καὶ τοῦ ὁμωνύμου Πάπα Ρώμης Σεργίου δ' (1009—1012) διεκόπησαν αἱ σχέσεις, εἴτε διότι ὁ τελευταῖος οὗτος ἐν τοῖς συνοδικαῖς αὐτοῦ γράμμασι πρὸς τὸν Πατριάρχην ΚΠ. μετεχειρίσθη τὴν προσθήκην τοῦ Filioque, εἴτε «διὰ τοῦς θρόνους» καὶ «διὰ τὰ προνόμια καὶ ρωμαϊκὰ δίκαια»¹⁴. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Σέργιος β' ΚΠόλεως ὑπῆρξε προκάτοχος τοῦ Εὐσταθίου ὁ δὲ Πάπας 'Ιωάννης ιθ' δεῦτερος διάδοχος τοῦ Σεργίου δ' δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ πρὸς τοῦτον, τὸν 'Ιωάννην ιθ' διάβημα ἐκ ΚΠόλεως ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Σεργίου δ' προσωρινὴν ρῆξιν¹⁵.

Δυστυχῶς ἡ ρῆξις ἐμελλε ν' ἀποβῆ, μετὰ μικρὸν, ὀριστικῆ, ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν Παπῶν Ρώμης πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ πρωτείου καὶ ἕνεκα τῶν ἐν τῇ Δύσει ἀναφανισθῶν διαφορῶν, εἰς ἃς προστεθῆ νῦν ἡ τῆς χρήσεως τῶν ἀζύμων ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας δι' ἐνζύμου ἄρτου ἐτελεῖτο. Ἡ Ρωμαϊκὴ 'Εκκλησία δὲν ἠρκεῖτο ἀπλῶς νὰ χρησιμοποιοῖ τὰ ἄζυμα, ἀλλ' ἐπέβαλε τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ἐν 'Ιταλίᾳ 'Ελληνας ὀρθοδόξους καὶ εἰς τοὺς ἐν ΚΠόλει λατίνους μετὰ τῶν ἄλων καινοτομιῶν. Δὲν πρόκειται ν' ἀφηγηθῶμεν ἐνταῦθα τὴν ἀξιοθρήνητον ταύτην ρῆξιν, ἥς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τὸ Σχίσμα τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας¹⁶, ἀλλὰ νὰ δεῖξωμεν ὅτι κυρία αἰτία αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ πρωτεῖον.

14. Πατρ. Migne ἑλλ. 120, 713 ἐξ. Ἐν κώδιξι τοῦ Μονάχου 256 καὶ τοῦ Βατικανοῦ 1150 διαφόρως παρίσταται τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Νικήτα Χαρτοφύλακος. Πρβ. M. Jugie, ἐνθ' ἄν. σ. 266 σημ. 2. Λέοντος Ἀλλάτιου, De Ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione, Coloniae Agrippinae 1648, σ. 607. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1709, σ. 756. Ὁ Λέων Ἀλλάτιος καὶ ὁ Δοσιθέος παριστώσι τὸν Πάπαν Χριστοφῶρον (903—904) πρὸ τοῦ Σεργίου γ', (904—911) ὁ δεῦτερος δὲ καὶ τοῦτον μεταχειρισθέντας πρῶτους τὸ Filioque ἐν τῷ Συμβόλῳ. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ τοῦ Σεργίου δ'.

15. Ὁ Πέτρος Ἀντιοχείας γράφων πρὸς τὸν Μιχαὴλ Κηρουλάριον τῷ 1054 ἔλεγεν ὅτι πρὸ 45 ἐτῶν ἐν ΚΠόλει ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου β' εἶδεν ἀναφερόμενον ἐν τοῖς Διπτύχοις τὸ τοῦ Πάπα ὄνομα μετὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, Ch. Will, Acta et scripta, quae de controversiis Ecclesiae graecae et latinae saeculo undecimo composita extant, Lipsiae 1861, σ. 192—193.

16. Πατρ. Migne ἑλλην. τόμ. 120 λατ. 133. Πρβλ. Α. Δημητρακοπούλου, Ἱστορία τοῦ σχίσματος τῆς λατινικῆς 'Εκκλησίας ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς, Λειψία 1867. L. Brehier, Le schisme oriental du XI siècle. Paris 1899. Ant. Michel, Humbert und Kerularios, I—II. Paderborn 1924. 1930. Θεοδώρου Ποπέσκου, Διατὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν λατίνων ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος, ἐν τῷ τόμῳ Ἐναῖσιμα ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἑπετηρίδι τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσοστόμου, Ἐν Ἀθήναις 1934 σ. 367 ἐξ.

Ἄν δὲν προῦβάλλετο τοῦτο κατὰ τὴν προκύψασαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς χρήσεως τῶν ἀζύμων διένεξιν, τὸ Σχίσμα ἠδύνατο νὰ προληφθῆ.

Ἐν 'Ιταλίᾳ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Ἐξαρχάτου τῆς Ραβέννης, δὲν εἶχεν ἐξαφανισθῆ τελείως ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία καὶ ἐπιρροή. Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία εἶχε διατηρήσει εἰς τὸ ἄκρον τῆς χερσονήσου τῆς 'Ιταλίας τὴν Ἀπουλίαν, Καλαβρίαν ὡς καὶ τὴν Σικελίαν¹⁷. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῶν Ἐπαρχιῶν ἐκείνων ἦτο ἀφωσιωμένος πρὸς τὸν «Βασιλέα» τῆς ΚΠόλεως, ὅστις ἔσωξεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Νορμανδῶν. Φιλιῶς δὲ διέκειντο πρὸς τὴν ΚΠολιν καὶ αἱ μικραὶ διαμορφούμεναι τότε ἐν 'Ιταλίᾳ Δημοκραταί, ὧν ἡ τῆς Βενετίας ἀνεγνώριζε τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Βασιλέως ΚΠόλεως. Χάριν δὲ τῶν ἐκ τῶν Δημοκρατιῶν ἐκείνων ἐμπορευομένων εἰς τὴν Ἀνατολήν εἶχον ἰδρυθῆ καὶ τινες ναοὶ ἐν ΚΠόλει, ἐν οἷς ἐτελεῖτο λατινιστὶ ἡ θεία λατρεία.

'Εκκλησιαστικῶς αἱ ἐν 'Ιταλίᾳ ἑλληνικαὶ Ἐπαρχίαι ἐξήρτωντο ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως. Κατὰ τὰς ἀναγραφὰς τῶν Ἐπισκοπῶν¹⁸ ἐν ἀρχῇ τοῦ θ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν τῇ κάτω 'Ιταλίᾳ Μητροπόλεις τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως ἡ τοῦ Ρηγίου (Reggio) καὶ τῆς Ἀγίας Σεβηριανῆς. Ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ Καλαβρίας, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος α' ἀνέκτησε παρὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Λογγοβάρδων προστεθῆσαν μετὰ τῆς Ἀπουλίας ἕτεραι Μητροπόλεις καὶ Ἀρχιεπισκοπαί, ὧν ἡ τῆς Ὑδροῦντος (Otranto) ἦτο (αὐτοκέφαλος), ἦτοι δὲν ὑπέκειτο ὑπὸ Μητρόπολιν, ἀλλ' εἶχε τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς ἀμέσως πρὸς τὸν Πατριάρχην ΚΠόλεως, ὑπὸ δὲ τὰς ἀνωτέρω Μητροπόλεις τοῦ Πατριαρχείου ὑπέκειντο 31 Ἐπιστοπαί. Ἰκανὸν ὁμῶς μέρος τῶν παλαιῶν τῆς Καλαβρίας Ἐπισκοπῶν ὑπέκειτο ὑπὸ τὸν Πάπαν Ρώμης. Ἡκμαζε δ' ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς Ἐπαρχίαις ὁ μοναχικὸς βίος καὶ ἦνθει ἡ ἑλληνικὴ παιδεία¹⁹. Ἦτο τόσον ἰσχυρὸς ὁ ἑλληνικὸς Κλῆρος, ὥστε ἐν τέλει τοῦ ἰ' αἰῶνος ἐξελέγη Πάπας Ρώμης ὁ «Ἕλλην» Ἀρχιεπίσκοπος Πιατσέντσας Ἰωάννης Φιλάγαθος ὑπὸ τ' ὄνομα Ἰωάννης ις' ἐναντίον τοῦ ὑποστηρικθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἐπιβληθέντος πρῶτου Γερμανοῦ Πάπα Γρηγορίου ε' (996—999)²⁰.

17. Jules Gay, L' Italie Méridionale et l' Empire Byzantin depuis l' avènement de Basile Ier jusqu' à la prise de Bari par les Normands (867—1071), Paris 1904.

18. G. Parthey, Hieroclis Synecdemus et Notitia episcopatum, Berolini 1866, σ. 55. ἐξ. H. Geizer, Georgii Cyprii Descriptio orbis romani, Lipsiae 1890, σ. 28 ἐξ. Τοῦ αὐτοῦ. Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitia episcopatum, ἐν Abhandlungen der k. b. Akademie der Wissenschaften, I Classe, München 1901, σ. 549 ἐξ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, ἀρχμ. Αἱ Ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἐν Ἀθήναις 1923, σ. 6.

19. Πρβλ. L. Brehier, Les colonies des Orientaux en Occident au commencement du Moyen Age, ἐν Byzantinische Zeitschrift, XII, 1903, σ. 1 ἐξ. Τοῦ αὐτοῦ, Le schisme, σ. 25 ἐξ.

20. Pichler ἐνθ' ἄν. I, 176. Brehier, ἐνθ' ἄν. σ. 27 ἐξ.

21. 'Η ρῆξις ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου.

'Ο Πατριάρχης ΚΠόλεως Μιχαὴλ Κηρουλάριος (1043—1059), ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως καὶ ἀγιωτάτου βίου, ὑπομιμνήσκων τὸν Μ. Φώτιον ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ρώμην, οὐ μόνον παρεκώλυσε τὴν ἐν τοῖς λατινικοῖς ναοῖς ΚΠόλεως τέλεσιν τῆς θείας Λειτουργίας δι' ἀζύμων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἕπως προλάβῃ τὴν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους "Ἐλληνας τῆς Ἰταλίας διάδοσιν τῶν ἀζύμων καὶ ἄλλων νέων ἐθίμων καὶ διδασκαλιῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Λέοντα Ἀρχιεπίσκοπον Ἀχρίδος ὅπως γράψῃ ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἀπουλία Τρανίας (Trani) Ἰωάννην, ὑποκείμενον ὑπὸ τὸ Πατριαρχεῖον ΚΠόλεως. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, γραφείσῃ μὲν κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1053, προσωρισμένη δὲ «πρὸς πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Φράγκων καὶ πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον πάπαν», ἐπεκρίνετο ἡ παρὰ τῶν λατίνων χρῆσις ἀζύμων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, ἡ κατὰ Σάββατον γενικῶς καὶ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς νηστεία καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὕμνου Ἀλληλοῦια κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, ἀπεδεικνύετο δ' ὅτι ταῦτα ἀντέβαινον πρὸς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας¹.

'Ο Πάπας Ρώμης Λέων θ' (1048—1054) λαβὼν γνῶσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἐν Βενεβέντῳ εὕρισκόμενος², ἔγραψε μακρὰν ἀπάντησιν πρὸς αὐτὸν τὸν Κηρουλάριον, ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀναίρεση τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Λέοντος Ἀχρίδος καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ θιγόμενα ζητήματα, προσεπάθησε ν' ἀναπτύξῃ τὸ πρωτεῖον, οὐχὶ πλέον καθ' ἣν ἔνοιαν τοῦτο παρέστησεν ὁ Νικόλαος α' ἀλλὰ μετὰ τῶν νέων στοιχείων καὶ ἀξιώσεων³. Πρὸ παντὸς ὁ Πάπας δι' ὕφους ὑπεροπτικοῦ ψέγει τὸν Κηρουλάριον διότι ἐτόλμησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Θεωρεῖ τοῦτο «πρωτοφανῆ θρασυτητα καὶ ἀνήκουστον τόλμην». Τὰ λεγόμενα τοῦ Κηρουλαρίου περὶ ἀζύμων θεωρεῖ «φλυαρίαν». Ἐὰν δὲν συνέλθῃτε, προσέθετεν ὁ σεμνολόγος Πάπας, θὰ συμπεριληφθῆτε εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ δράκοντος (τῆς Ἀποκαλύψεως) τοῦ συγκατασπάσαντος τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ. Ἡδὴ παρῆλθον 1020 ἔτη ἀφ' ὅπου ἔπαθεν ὁ Σωτὴρ, καὶ νομίζετε λοιπὸν ὅτι νῦν ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δέον νὰ διδαχθῇ παρ' ὕμῶν (τῶν Ἑλλήνων) πῶς πρέπει νὰ τελῇ τὴν Εὐχαριστίαν, ὡσεὶ οὐδὲν σημαίνει τὸ ὅτι ἐν Ρώμῃ διέμεινε καὶ ἀνεστράφη διαρκῶς, ἐδίδαξε καὶ τέλος διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐδόξασε τὸν Θεὸν ἐκεῖνος πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Κύριος «μακάριος εἶ Σίμων βάρ Ἰωῶν»; Ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν δύναται, κατὰ τὸν Λέοντα θ', ν' ἀνεχθῇ ὅπως διδάσκηται παρ' ἄλλων, αὕτη δὲ ὀφείλει νὰ εἶναι ὁδηγὸς πάντων τῶν λοιπῶν, «σκέφθητε, λέγει, πόσον παράλογον εἶναι νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ὁ οὐράνιος Πατὴρ ἀπέκρυψεν ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἀποστόλων, τοῦ Πέτρου, τὸν τρόπον τῆς ὀρατῆς θυσίας (τῆς Εὐχαριστίας) ἐνῶ εἰς

αὐτὸν ἀπεκάλυψε τὸ μυστήριον τῆς Θεότητος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν Πέτρον οὐχὶ δι' ἀγγέλου, οὐδὲ διὰ προφήτου, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειλέων ὁ Κύριος ὑπεσχέθη «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρα οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν» (Ματθ. 16,16). "Ὅτι δέ, κατὰ τὸν Πάπαν, ὁ Πέτρος ὑπῆρξε θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας ἀπέδειξε ἀνασταυρωθεὶς μετὰ τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω! "Ἔτερον ἐπιχείρημα προσήγαγε παραλογιζόμενος ὁ Πάπας τὸ ὅτι ἡ σκιά τοῦ Πέτρου εἶχε θαυματουργῶν δύναμιν, τοιαύτην δὲ δύναμιν δὲν εἶχεν οὔτε αὐτός ὁ Ἅγιος τῶν Ἀγίων ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Διὰ τοῦ προνομίου τούτου ὁ Πέτρος καθίσταται κύριος ρυθμιστῆς τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ παροῦσα Ἐκκλησία διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὀρατῶν καὶ παρεχομένων Μυστηρίων, ὡσεὶ διὰ τῆς σκιάς αὐτῆς θεραπεύει τὰς ψυχὰς ἐν τῇ γῆ, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀόρατος ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὸ χωρίον «Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου, σὺ δὲ ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου» (Λουκ. 22, 32) ἐρμηνεύει ὁ Πάπας ὡς ἐξῆς. Διὰ τῶν λόγων τούτων ἔδειξεν ὁ Κύριος ὅτι ἡ πίστις τῶν ἄλλων ἀδελφῶν θὰ ὑποστῇ κινδύνους, ἡ πίστις ὅμως τοῦ Πέτρου θὰ μείνῃ ἀδιάσειστος. Οὐδεὶς λέγει δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὅπως διὰ τῆς στρόφιγγος (cardo) κινεῖται ἡ θύρα, οὕτω διὰ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ καθορίζεται ἡ τάξις καὶ ὁ ὀργανισμὸς ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπως ἡ στρόφιγγς ἄγει καὶ φέρει τὴν θύραν, μένουσα ἀκίνητος, οὕτως ὁ Πέτρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἔχουσι δικαίωμα ἐλευθέρως νὰ ἐκφέρωσι δικαστικὴν ἀπόφασιν περὶ πάσης Ἐκκλησίας, ἐνῶ ἡ ἀνωτάτη ἔδρα παρ' οὐδενὸς δικάζεται (summa sedes a nemine judicatur). Ἴδου λοιπὸν ἐπὶ τίνος βάσεως ἤθελεν ὁ Πάπας νὰ στηρίξῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας! Ἀλλὰ περαιτέρω διδάσκει εἰς τὸν Κηρουλάριον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οἰκτροῦ πλαστογραφήματος τῆς «Δωρεᾶς Κωνσταντίνου», πῶς ἀνεπτύχθη τὸ κοσμικὸν ἀξίωμα τοῦ Πάπα Ρώμης, ὅστις ἦτο δῆθεν καὶ ἀρχιερεὺς καὶ βασιλεὺς ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Προσαγαγὼν δὲ πλεῖστα ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ πλαστογραφήματος, καταλήγει λέγων ὅτι ὁ Πάπας Ρώμης εἶναι περιβεβλημένος καὶ οὐρανίαν καὶ ἐπίγειον ἐξουσίαν, προτρέπει δὲ τὸν Κηρουλάριον νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῆς ταπεινωτικῆς αὐτοῦ θέσεως ἐναντι τοῦ ἐγκοσμίου καὶ ἐπουρανοῦ μεγαλείου τοῦ Πάπα, νὰ δεῖξῃ ἀπόλυτον εἰς τοῦτον ὑποταγὴν καὶ νὰ παραδεχθῇ πᾶν ὅ,τι πρεσβεύει ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία⁴.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι τὸ παπικὸν πρωτεῖον ἐνεφανίζετο ὑπὸ τοῦ Λέοντος θ' πολλῶ χεῖρον τοῦ ὑπὸ τοῦ Νικολάου α'. Διατυπῶνται ὑπ' αὐτοῦ ἰδέαι ὅλας ἀνήκουστοι μέχρι τοῦδε καὶ ἀγνωστοι, προκαλοῦσαι κατάπληξιν, ὁ τόνος δὲ καὶ τὸ ἀγέρχων ὕφος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος καὶ ἡ ἀξιώσις τούτου ὅπως ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως ἀσυζητητῆ παραδεχθῇ ὡς ὀρθὸν πᾶν ὅ,τι ἀξιοῖ καὶ ὅ,τι πρεσβεύει ἡ λατινικὴ

1. Πατρ. Migne ἑλλ. 120, 835. Will ἐνθ' ἄν. 56 ἐξ.

2. J. Gay, ἐνθ' ἄν. σ. 491.

3. Will, ἐνθ. ἄν. 65 ἐξ. Mansi, XIX, 635.

4. Will, ἐνθ. ἄν. σ. 90 ἐξ.

'Εκκλησία, μαρτυροῦσιν ὅτι μέγιστος κίνδυνος ἤπει-
λει τὴν εἰρήνην τῶν 'Εκκλησιῶν καὶ τὴν ἐνότητα αὐ-
τῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου πιθανῶς ὁ
Μιχαὴλ Κηρουλάριος ἐθεώρησε καλὸν ν' ἀφίση ἄνευ
ἀπαντήσεως τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα.

'Αλλ' ἤδη πρὸ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διεξήγοντο
μεταξὺ τοῦ 'Ελληνος αὐτοκράτορος ΚΠόλεως Κων-
σταντίνου Μονομάχου (1042—1054) καὶ τοῦ Πάπα
Ρώμης Λέοντος θ' διαπραγματεύσεις πολιτικῆς φύ-
σεως. Οἱ Νορμανδοὶ ἠπείλουν τότε τὰς ἑλληνικὰς κτή-
σεις ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπιέζετο δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ ὁ Πάπας.
"Ὅθεν ὁ 'Ελλην αὐτοκράτωρ ἐζήτησε νὰ συνεννοηθῇ
μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τοῦ Πάπα
Ρώμης, ὅπως μείνῃ ἀνενόχλητος ἐκ τῆς Δύσεως καὶ
στραφῇ ἐναντίον τῶν ἀπὸ τοῦ 1053 ἐπιδραμόντων
κατὰ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τουρκικῶν ὀρδῶν
ὑπὸ τὸν Τογροῦλ βέην. 'Εζήτησε λοιπὸν ὁ αὐτοκρά-
τωρ ἀντιπροσώπους τοῦ Πάπα πρὸς διεξαγωγὴν τῶν
διαπραγματεύσεων. "Ἐγραψε δὲ καὶ ὁ Πατριάρχης
πρὸς τὸν Πάπαν ἄλλ' αἱ ἐπιστολαὶ δὲν διεσώθησαν.
'Ὡρίσθη ἡ παπικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἐκ τοῦ καρδινα-
λίου Οὐμβέρτου, ἀνθρώπου μισαλλοδοξοτάτου, τοῦ
Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀμαλφηνῶν καὶ τοῦ Διακό-
νου Φρειδερίκου. Τὸ κύριον πρόσωπον τῆς ἀποστολῆς
διεδραμάτισεν ὁ Οὐμβέρτος. Σοβαρὰ ὑπόψαι πα-
ρουσιάσθησαν ἐν ΚΠόλει, καθ' ἃς ἡ ἐν Ρώμῃ πρε-
σβεΐα δὲν ἀπεστάλη πράγματι παρὰ τοῦ Πάπα, ἀλλὰ
μᾶλλον παρὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ διοικητοῦ τῶν ἑλληνικῶν
κτίσεων Ἀργυροῦ, λατίνου καὶ Ἰταλοῦ τὴν καταγω-
γὴν, ὅστις εἶχε διατρίψει πρότερον ἐν ΚΠόλει, προ-
δοτικῶς δὲ συνεννοεῖτο μετὰ τῶν Νορμανδῶν⁵. Με-
βαιον δὲ εἶναι ὅτι ὁ Πάπας Λέων θ' ἀπὸ τοῦ Σεπτεμ-
βρίου τοῦ 1053 μέχρι Μαρτίου τοῦ 1054 εὕρισκετο
αἰχμάλωτος τῶν Νορμανδῶν ἐν Βενεβέντῳ, ἀπελευ-
θερωθεὶς δὲ ἀπέθανε τῇ 11 Ἀπριλίου 1054, ἐνῶ ἡ
ὑπὸ τὸν Οὐμβέρτον πρεσβεΐα ἀφίκετο εἰς ΚΠολιν
κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1054. 'Ἐπὶ πλεόν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ
προσκομισθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐμβέρτου ἔγγραφα, ὡς
ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐθεωρήθησαν πλαστά.

'Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ σκοπὸς τῆς παπικῆς ταύ-
της ἀποστολῆς ἦτο πολιτικός, ὡς πολιτικούς δὲ ἀντι-
προσώπους ἐδέχθη αὐτοὺς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ μεγάλων
τιμῶν καὶ ἐξένισεν ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῆς Πηγ-
γῆς⁶. 'Αλλ' ὁ Οὐμβέρτος προσέδωκεν εἰς τὴν ἀπο-
στολὴν αὐτοῦ χαρακτηριστικὰ ἐκκλησιαστικὰ. Παρου-
σιασθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὸν αὐτοκράτορα «μετὰ
σοβαροῦ καὶ γαύρου σχήματος καὶ φρονήματος καὶ
βαδίσματος», προσῆλθεν εἶτα ὑπερηφάνως καὶ ἀλα-
ζονικῶς καὶ αὐθαδῶς πρὸ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ
Κηρουλαρίου, χωρὶς κἂν νὰ προσαγορευθῆ αὐτὸν ἢ
ν' ἀποδώσῃ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν ἔστω καὶ δι'
ἐλαχίστης ὑποκλίσεως τῆς κεφαλῆς. Παρέδωκε τὰ
παρὰ τοῦ Πάπα γράμματα καὶ ἐζήτησε λόγον διὰ τὴν
ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἀπαγόρευσιν τῆς λειτουργίας

ἐν τοῖς λατινικοῖς ναοῖς ΚΠόλεως καὶ διὰ τὴν τάσιν
πρὸς περιστολὴν τῶν δικαιωμάτων τῶν λοιπῶν Πα-
τριαρχειῶν. Ταῦτα ἐλέγοντο καὶ ἐν τοῖς προσκομι-
σθεῖσι γράμμασιν ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα, ἐν οἷς
κατηγορεῖτο ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος ὅτι
δήθεν ἐζήτηε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ
τῶν λοιπῶν Πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς.
"Ἠλεγχεν ὁ Πάπας τὸν Κηρουλάριον διότι ἔγραψεν
ὅτι ἐν γενικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασιν ἡ ἐνέρ-
γεια τῆς 'Εκκλησίας Ρώμης ἔχει κύρος μόνον ἐὰν
τελήται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν ΚΠόλεως
ὡς καὶ ταύτης ἡ ἐνέργεια ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν τῆς
Ρώμης. Ὁ Πάπας κατὰ τὰς ψευδοϊσίδωρειούς διατά-
ξεις καὶ τὴν πλαστὴν Δωρεάν Κωνσταντίνου, θεωρεῖ
ἑαυτὸν κεφαλὴν τῆς 'Εκκλησίας καὶ λέγει ὅτι πᾶσα
'Εκκλησία μὴ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν τῆς Ρώμης παύει
νὰ εἶναι 'Εκκλησία, καθίσταται φατρία αἰρετικῶν,
συνέλευσις σχισματικῶν, συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ.
"Ὅθεν ἐκαλεῖτο ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος
νὰ ὑποταγῇ ὑπὸ τὴν 'Εκκλησίαν Ρώμης καὶ νὰ δεχθῇ
ὡς ὀρθὸν πᾶν ὅ,τι αὐτὴ διδάσκει. Τ' αὐτὰ περὶπου
ἐλέγοντο καὶ ἐν τοῖς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γράμμα-
σιν, ἐν οἷς προσετίθετο καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον ὅτι
ἡ Ρωμαϊκὴ 'Εκκλησία ἐκόσμησε διὰ στέμματος τὴν
κεφαλὴν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς⁸. 'Αλλὰ
τὰ αὐτὰ ἐδήλου πρὸς τὸν Πατριάρχην Μιχαὴλ Κη-
ρουλάριον ἀγερώχως καὶ ἀπαιτητικῶς ὁ Οὐμβέρτος,
ὁ συντάξας πιθανῶς καὶ τὰς ἀνωτέρω ἐπιστολάς,
ζητῶν παρ' αὐτοῦ νὰ δηλώσῃ ἐὰν εἶναι διατεθειμένος
νὰ ὑποταγῇ ὑπὸ τὸν Πάπαν Ρώμης καὶ νὰ δεχθῇ
τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρωμαϊκῆς 'Εκκλησίας.

'Ὁ Πατριάρχης χάριν τῆς εἰρήνης ἠνέχθη τὴν
ἰταμότητα τοῦ Καρδιναλίου, ἀπέφυγε δὲ πᾶσαν συζή-
τησιν, δηλώσας μόνον ὅτι ἄνευ τῶν ἄλλων Πατριαρ-
χῶν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξετάσῃ τοιαῦτα ζητήματα⁹.
Ὄχιθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἡ τραχεῖα καὶ αὐθάδης δια-
γωγὴ τῶν λατίνων ἀντιπροσώπων προὐκάλεσε κίνη-
σιν τινα ἐκ ΚΠόλει, ἥτις ἐπισφοδρόνθη, διότι ὁ Οὐμ-
βέρτος ὕβριζε τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν 'Εκκλησίαν τῆς
'Ανατολῆς, ἐπέδωκε δὲ εἰς τὸν αὐτοκράτορα πραγμα-
τεῖαν ἀναιρετικὴν τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέον-
τος Ἀχρίδος¹⁰.

'Απεκάλει ἐν αὐτῇ τοὺς Ἕλληνας αἰρετικούς διότι
δὲν παρεδέχοντο τὰ ἄζυμα, τὴν νηστείαν τοῦ Σαβ-
βάτου, τὴν ἀγαμίαν τοῦ Κλήρου, τὸ Filioque. Ἀναι-
ρέσας, ὡς ἐνόμιζε, τὰ προσαγόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλή-
νων ἐπιχειρήματα, ἄτινα ὠνόμαζε δυσώδη καὶ βεβορ-
βορωμένην τῶν Μανιχαίων φλυαρίαν καὶ ἀποτρόπαιον
τῆς ἀπιστίας βάραθρον, ἀνέκραζεν εἰρωνικῶς «ὦ θαυ-
μασία τῶν Γραικῶν φιλοσοφία, ὦ τέχνη Πελασγικὴ,
ὦ Ἀθηναϊκὴ καὶ Ἀκαδημαϊκὴ ἐξυδέρκεια! Οἱ ἔλ-
ληνες σοφίαν αἰτοῦσιν, ἦν τὸ Εὐαγγέλιον καταδεικ-
νύει μωρίαν! Ὡ ἐξαίσιτοι τοῦ θείου λόγου ἐρευνη-
ταί! ὦ εὐμαθεῖς τοῦ Μ. Βασιλείου μαθηταί, ἀπὸ τῆς

5. J. Gay, *ἔνθ' ἀν.* σ. 471 ἐξ.

6. Will, *ἔνθ' ἀν.* σ. 151.

7. *Αὐτόθι*, σ. 177.

8. Will, *ἔνθ' ἀν.* σ. 90 ἐξ.

9. Will, *ἔνθ' ἀν.* σ. 186.

10. *Αὐτόθι*, σ. 92 ἐξ. 151.

λαμπράς πηγής τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἄλλο ἢ βόρβορον ἠδυνήθητε ν' ἀντλήσητε!... Εἶθε νὰ μὴ λαλήτε διότι ὁ μωρὸς σιωπῶν νομίζεται σοφός». Τοιοῦτον εἶναι τὸ ὕφος τῆς ὅλης πραγματείας τοῦ Οὐμβέρτου, ἀνήρесе δὲ αὐτὴν μετριοπαθῶς ὁ καὶ πρότερον γράφας κατὰ ἀξίμων λόγιος Στουδίτης μοναχὸς Νικήτας Στηθαῖος¹¹. «Καλόν, λέγει ὁ Στηθαῖος, ἢ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὡ πάντων ἔθνων σοφώτατοι Ρωμαῖοι καὶ εὐγενέστατοι. Ἐκ γὰρ τοῦ ἔχειν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ ἢ ταπεινώσει πρὸς τὸν ἔχοντα αὐτὴν πλεονάζει. Αὕτη δὲ πλεονάζουσα ποιεῖ τὸν μέτοχον αὐτῆς πάντα στέγειν, πάντα ὑπομένειν, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καὶ μὴ φυσιοῦσθαι κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἢ ἐπαίρεισθαι κατ' αὐτοῦ, μηδὲ τὰ ἑαυτοῦ ζητεῖν μόνον ἢ ζῆλον ἔχειν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐρίθειαν· πάντα γὰρ ταῦτα τὴν ἀγάπην διώκει καὶ τὴν ταπεινώσειν καὶ ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον μὴ περιπατεῖν κατὰ Θεόν, ἀλλὰ κατὰ ἀνθρώπων ἀρέσκειαν». Κατὰ τὸν αὐτὸν ἦπιον καὶ εὐγενέστατον τρόπον προσπαθεῖ ὁ ἔλλην μοναχὸς νὰ πείσῃ τοὺς λατίνους ὅτι εὐρίσκονται ἐν τῇ πλάνῃ, ἐν τέλει δὲ λέγει «εἰ μὲν οὖν πείθωμεν ὑμᾶς ἀνθρώπους ὄντας, δι' ὧν εἰρήκαμεν καὶ μεθ' ὧν ὑμῖν ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς διελέχθημεν, χάρις τῷ Θεῷ καὶ ὑμῖν· εἰ δ' οὐ πείθωμεν, ἡμεῖς τὸ ἐφ' ἡμῖν πεποιθήκαμεν· ὑμέτερον δ' ἂν εἴη τοῦ λοιποῦ ὀψέποτε συνιδόντες τὸ δέον μεταμέλειαν σχεῖν τῶν ματαίων ὑμῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ τῆς πλάνης, ἢ προσδέδεσθε, ὡς ἂν σύμφωνον αἶνον ἢ μία Ἐκκλησία τῷ Θεῷ ἀναπέμφωμεν». Ὁ Οὐμβέρτος ἐφρῶαξεν ἐκ τῆς τόλμης τοῦ ἔλληνο μοναχοῦ ζητήσαντος νὰ παραστήσῃ πλανωμένην τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Γράφει λοιπὸν ἀπάντησιν, ἐν ἣ λέγει καὶ ταῦτα πρὸς τὸν Στηθαῖον ἀπευθυνόμενος «Οὐαὶ σοι, Σαραβαῖτα, ὅστις μηδεμιᾶς μετέχει κοινοβιακῆς μορφώσεως, ἐτόλμησας δὲ ἐξ ἀθαιρεσίας καὶ ἀκρασίας νὰ λακτίσης κατὰ τῆς Ρώμης καὶ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατὰ τῶν Συνόδων πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων. Μωρότερος δὲ ὄνου ὢν, ἀπεπειράθης νὰ συντρίψῃς τὸ μέτωπον τοῦ Λέοντος καὶ νὰ καταρρίψῃς τὸ ἀδαμάντινον τεῖχος. Οὕτω δὲ δὲν ἐνίκησας τὴν πλάνην ἀλλ' ἐνίκηθης ὑπ' αὐτῆς καὶ εἶσαι οὐχὶ πρεσβύτερος ἀλλ' ἐν κακοῖς ἐγγηράσας καὶ παῖς ἑκατοντάετης κατάρματος, ὅστις ἀρμόζει νὰ ὀνομάζῃται μᾶλλον Ἐπίκουρος ἢ μοναχός. Οὐδὲ φαίνεται ὅτι διάγεις ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Στουδίου, ἀλλ' ἐν ἀμφιθεάτρῳ καὶ δυσωνύμῳ τόπῳ. Καλῶς δὲ ὀνομάζεσαι Στηθαῖος (Pectoratus) διότι μετὰ τοῦ ἀρχαίου ὄψεως σύρεσαι ἐπὶ τοῦ στήθους...». Μετὰ τοιοῦτου χυδαίου ὕφους προσεπάθει ὁ Οὐμβέρτος ν' ἀναίρεσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Νικήτα Στηθαῖου, οὐς συνεπιτιθέμενος κατὰ πάντων τῶν ὀρθοδόξων, οὐς ἀνόμαζε προζυμίτας ὀπαδοὺς τοῦ Κοπρωνύμου, Σαββατιανούς, Νικολαίτας, ὀπαδοὺς πάσης καθόλου αἱρέσεως. «Σὺ δέ, ἀθλιώτατε Νικήτα, ἐπιλέγει ὁ λατίνος ὕβριστής, μέχρις οὗ συνέλθῃς εἰς ἑαυτὸν καὶ μετανοήσῃς, ἔσο ἀνάθεμα ἀπὸ πάσης τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μετὰ πάντων τῶν ἐπαναπαυομέ-

νων εἰς σέ, ἐν οὕτω διεστραμμένη διδασκαλίᾳ¹².

Εἰς τοιοῦτον οἰκτρὸν ἄνθρωπον ἦτο διαπεπιστευμένη ἢ τιμὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας! Ἀλλὰ, δυστυχῶς, ὁ Οὐμβέρτος ἀντεπροσώπευε τὸ γνήσιον πνεῦμα αὐτῆς, τὰς πραγματικὰς τάσεις. Τῇ 15 'Ιουλίου 1054, καθ' ἃς στιγμὰς ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἡ θεία Λειτουργία, παρόντος καὶ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, εἰσῆλθεν αἰφνης ὁ Οὐμβέρτος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἐρριψεν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἐγγραφὸν τι, δι' οὗ ἐκ μέρους τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεματίζοντο ὁ Πατριάρχης καὶ πάντες οἱ ὀρθόδοξοι ὡς ἀποδεχόμενοι πάσας τὰς γνωστὰς καὶ ἀγνωστὰς αἱρέσεις καὶ ἀπορρίπτοντες τὴν διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἐγγραφὸν ἤρχιζε διὰ τῶν φράσεων «Ὅστις ἂν τῇ πίστει καὶ τῇ θυσίᾳ τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ Ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλέγοι ἀνάθεμα ἔστω καὶ μήτε δεχέσθω ὀρθόδοξος ἀλλὰ λογιζέσθω προζυμίτης καὶ νέος Ἀντιχριστός». Ἐφεξῆς λέγεται ὑπὸ τοῦ Οὐμβέρτου, τοῦ Πέτρου καὶ Φρειδερίκου ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ φροντίς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς ΚΠολιν ἀποκρισαρίου ἵνα ἐξετάσωσιν ὅσα περὶ αὐτῆς διεδίδοντο. Καὶ κατὰ τὰ ἄλλα μὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι, μεγάλως ὅμως ἐλυπήθησαν ἐκ τοῦ Μιχαὴλ, τοῦ καταχρηστικῶς λεγομένου Πατριάρχου, διότι ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν συνεργῶν αὐτοῦ πλεῖστα ζιζάνια καθ' ἑκάστην σπείρεται. Ὀνομάζουσι δὲ αὐτοὺς Σιμωνιακοὺς, διότι πωλοῦσι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, Βαλεσίους διότι «τοὺς παροίκους αὐτῶν ἐξευνοῦχίζουσι» καὶ προάγουσιν εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, Ἀρειανούς διότι ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους καὶ μάλιστα τοὺς λατίνους, Δονατιστὰς διότι ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπωλέσθησαν καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀληθινή θυσία καὶ τὸ βάπτισμα, Νικολαίτας διότι ἐπιτρέπουσι τὸν γάμον τῶν κληρικῶν, Πνευματομάχους ἢ Θεομάχους διότι «ἀ π ἐ κ ο ψ α ν ἀ π ὸ τ ο ὕ Σ υ μ β ὀ λ ο υ τ ο ὕ Ἀ γ ί ο υ Π ν ε υ μ α τ ο ὕ τ ἡ ν ἐ κ π ὀ ρ ε υ σ ι ν ἐ κ τ ο ὕ Ὑ ἱ ο ὕ» (!!!), Ναζαρηνοὺς διότι τὸν σαρκικὸν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμόν ἐπὶ τοσοῦτον τηροῦσιν, ὥστε «τὰ βρέφη τὰ θνησκόμενα πρὸ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως βαπτίζεσθαι ἀντιλέγειν καὶ τὰς γυναῖκας τὰς ἐν ταῖς καταμνησίαις αὐτῶν, εἴτε ἐν τῇ γέννᾳ κινδυνεύουσας κοινωνήσασθαι, εἴτε ἀβάπτιστά εἰσι βαπτίζεσθαι διακαλύειν», καὶ διότι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος τρέφοντες, τοὺς τὰς κόμας κείροντας κατὰ τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διάταξιν καὶ τοὺς πώγωνας ξυρίζοντας «εἰς τὴν κοινωνίαν οὐ καταδέχονται». Μετὰ τὴν ἀπαρίθησιν ταύτην τῶν αἰρετικῶν πλανῶν, λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Οὐμβέρτον ὅτι ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος δὲν ἐπέισθη εἰς τὰς διὰ γραμμάτων προτροπὰς τοῦ Πάπα Ρώμης Λέοντος θ' οὐδὲ ἠθέλησε νὰ συζητήσῃ μετὰ τῶν ἀνιπροσώπων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ΚΠόλει λατινικοὺς ναοὺς

11. Ἡ πραγματεία αὐτοῦ ἐξεδόθη ὑπὸ ἀρχμ. Ἄνδρ. Δημητράκοπουλου, ἐν τῷ Ἀ' τόμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Βιβλιοθήκης, Λειψία 1866.

12. Πατρ. Migne λατ. 143, 983. Will, ἐκθ. ἀν. σ. 136 ἐξ.

έκλεισε και την λατινικήν Ἐκκλησίαν καταφρονεῖ, ὀνομαζόμενος «οἰκουμενικός Πατριάρχης». «Ὅθεν ὁ Οὐμβέρτος και οἱ μετ' αὐτοῦ ἀποκρίσει τῆς ἁγίας και ἀδιαίρετου Τριάδος, τοῦ τε Ἀποστολικοῦ θρόνου και πάντων τῶν ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν ἐπτὰ Συνόδων, ἀπὸ πάσης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας», ἀναθεματίζουσι ὀνομαστὶ τὸν Πατριάρχην Μιχαῆλ, τὸν Λέοντα Ἀχρίδος, τὸν σακελλάριον τοῦ Μιχαῆλ Νικηφόρον, ποδοπατήσαντα τὴν λατινικήν Εὐχαριστίαν, και πάντας τοὺς ἐπομένους αὐτοῖς, τάσσουσι δὲ τὴν μερίδα αὐτῶν μετὰ τῶν εἰρημένων αἰρετικῶν «σὺν οἷς δογματίζουσι και ὅτι τὸ ἔνζυμον ἔμψυχον εἶναι»¹³.

Ταῦτα περιείχε τὸ ἔγγραφον τοῦ Οὐμβέρτου, χαρακτηριστικὸν τῆς ἀμαθείας και τῆς ἐμπαθείας αὐτοῦ. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι τὸ θέαμα τοῦ Οὐμβέρτου εἰσορμῶντος εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας και ρίπτοντος ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπέζης τὸ ἀνόσιον και βλάσφημον χαρτίον, προὐκάλεσεν ἀπερίγραπτον ἀγανάκτησιν. Εἰς ἐν νεῦμα τοῦ Πατριάρχου, ὡς παρετηρήθη ἤδη, ὁ ἐξερεθισθεὶς λαὸς ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὅ,τι συνήθως συμβαίνει εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης Μιχαῆλ, ψυχραίμως παρακολουθήσας τὰς ἀτάκτους κινήσεις τῶν λατίνων και λαβῶν γινῶσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἔγγραφου ἐκ μεταφράσεως, προσεπάθησε διὰ τοῦ αὐτοκράτορος νὰ φέρῃ ἐνώπιον αὐτοῦ και τῆς Συνόδου τοὺς δράστας τοῦ σκανδάλου. Ἄλλ' ἐπροστάτευεν αὐτοὺς ἡ ἀσουλία τῆς ιδιότητος αὐτῶν ὡς πολιτικῶν ἀπεσταλμένων, ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανήγαγε μὲν αὐτοὺς ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς ΚΠολιν, ἀλλὰ μὴ στέργοντας νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου και τῆς Συνόδου δὲν ἠθέλησε νὰ προσαγάγῃ αὐτοὺς διὰ τῆς βίας, μᾶλλον δὲ κρυφίως ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς και συνέστησεν ἀπλῶς νὰ καῖ τὸ ἀνόσιον και μισαρὸν ἔγγραφο. Ὁ Πατριάρχης Μιχαῆλ τῇ 20 Ἰουλίου 1054 συγκαλέσας Ἐνδημοῦσαν Σύνοδον¹⁴ ἀνεθεμάτισε «τοὺς κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως βλασφημήσαντας». Ἡ σχετικὴ πράξις τῆς Συνόδου, ἧς συμμετέσχον 12 Μητροπολίται και δύο Ἀρχιεπίσκοποι ἐξ ἀπασῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν ἀρχῇ ἐπαναλαμβάνει κατὰ λέξιν τὸ τῆς περιβοήτου Ἐγκυκλίου τοῦ Μ. Φωτίου «ἀνδρες ἐκ σκοτόντος ἀναδύντες, τῆς γὰρ ἐσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννημάτων», ἀναγράφει ἐφεξῆς τὰς πλάνας και τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὴν διαγωγὴν τῶν ὡς ἀντιπροσώπων αὐτῆς ἐμφανισθέντων ἐν ΚΠόλει ὑπὸ τὸν Οὐμβέρτον και τὴν βεβήλωσιν τῆς Ἀγίας Τραπέζης τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας διὰ τοῦ εἰρημένου ἔγγραφου, οὕτως παρατίθεται τὸ κείμενον, τέλος δὲ ἀναθεματίζει και καταδικάζει τοὺς συντάκτας αὐτοῦ. Μετὰ τινος ἡμέρας, τῇ 20 Ἰουλίου, ἐν τῷ «Μεγάλῳ Σεκρέτῳ» τοῦ Πατριάρχου ἐπὶ παρουσίᾳ ἐπτὰ ἔτι Ἀρχιεπισκόπων και Ἐπισκόπων και τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεδόθη ἀνάθεμα οὐχὶ μόνον κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς λατινικοῦ ἔγγραφου ἀλλὰ και κατὰ πάντων τῶν ἐκθε-

σάντων ἢ γραψάντων αὐτὸ ἢ συναίνεσιν ἢ βουλήν εἰς τὴν τούτου ποίησιν δεδωκότων. Πέντε ἡμέρας βραδύτερον ἐνώπιον τοῦ πλήθους τὸ πρωτότυπον τοῦ μισαροῦ ἔγγραφου κατεκίχη, κατετέθη δὲ ἐν μόνον ἀντίγραφον εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Χαρτοφύλακος «εἰς ἔλεγχον διηνεκῆ τῶν τηλικαῦτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημησάντων και εἰς μονιμωτέραν κατάγνωσιν»¹⁵.

Ὁ Πατριάρχης Μιχαῆλ ἀνεκοίνωσε ταῦτα πάντα πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς διὰ τοῦ Πέτρου Ἀντιοχείας, οὕτως σώζεται ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Πέτρος, ὅτ' ἐξελέγη Πατριάρχης, ἀπέστειλε τὰ συνήθη εἰρηνικὰ γράμματα πρὸς τοὺς Προέδρους τῶν Ἐκκλησιῶν και δὴ και πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης, οὗτος δὲ ἀπαντήσας παρέστη εἰς μέσον αὐτόκλητος προστάτης τῶν δῆθεν ἀπειλουμένων δικαίων τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας¹⁶. Ἐκτὸς δὲ τοῦ Πάπα Λέοντος πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Πέτρον ἔγραψε και ὁ Δομίνικος «Πατριάρχης» Γραδο-Ἀκυλητίας ἐν Βενετία ἐδρεύων. Παρεπονεῖτο ὁ Δομίνικος κατὰ τῶν ἐν ΚΠόλει, διότι ὠνείδιζον τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν και ἔψεγον «τὰ ἱερώτατα ἄζυμα»¹⁷. Ὁ Πέτρος ἀπαντήσας ἔλαβεν ἀφορμὴν ν' ἀποκρούσῃ τὸν τίτλον τοῦ «Πατριάρχου», ἐν εἶχε προσουκειωθῆ ὁ Δομίνικος, «πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ὠκονομήθῃ χάριτος εἶναι Πατριάρχας, τὸν Ρώμης, τὸν ΚΠόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας και τὸν Ἱεροσολύμων». Κυρίως δὲ εἶπεῖν Πατριάρχης ἀκούειν και λέγεσθαι ἐκκληρωθῆ μόνος ὁ Ἀντιοχείας, ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς Ρώμης λέγεται Πάπας, ὁ ΚΠόλεως Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἀλεξανδρείας Πάπας και ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Ἀρχιεπίσκοπος. Πάντες οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν θεοκαθίδρυτον «πενταρχίαν» ὑπὸ μίαν κεφαλὴν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, «τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς· ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλὰ και πάντα ὑπὸ πέντε μόνον οἰκονομεῖται αἰσθήσεων... και τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ, ἢ τῶν πιασῶν λέγω Ἐκκλησία, ἐν διαφόροις ὡσπερ μέλεσι συναρμολογούμενον ἔθνεσι και ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων οἰκονομούμενον, τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς, αὐτοῦ, φημί, τοῦ Χριστοῦ, και ὡσπερ ὑπὲρ τὰς πέντε αἰσθήσεις ἕτερα τις αἰσθήσις οὐκ ἔστιν, οὕτως οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς πέντε Πατριάρχας ἕτερον Πατριάρχην δώσει τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων τῶν ὡσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἡγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων και αἱ κατὰ τόπον ἐπίσκοποι οἰκονομοῦνται και θεοπρεπῶς διεξάγονται»¹⁸. Οὕτω παρίστα τὴν «πενταρχίαν» ὁ Πέτρος Ἀντιοχείας, ἀγνοῶν ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει πλαστῶν κειμένων προὐβάλλοντο ἐκ τῆς Ρώμης ἀξιώσεις ἀνατρέπουσαι αὐτήν. Περαιτέρω δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Δομίνικον ἀπεδείκνυε διὰ μακρῶν ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἄζυμων ἦτο ἀσύμφωνος πρὸς τὴν διδασκαλίαν και τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκ-

13. Will, ἐνθ' ἀν. σ. 161 ἐξ.

14. Will, ἐνθ' ἀν. σ. 155 ἐξ. Α. Δημητρακοπούλου, ἐνθ' ἀν. σ. 26—28. L. Brehier, ἐνθ' ἀν. σ. 124.

15. Will, ἐνθ' ἀν. σ. 165 ἐξ.

16. Will, ἐνθ' ἀν. σ. 169.

17. Αὐτόθι, σ. 211.

18. Αὐτόθι, σ. 212.

κλησίας, παρεκάλει δὲ ὅπως ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ διαβιβασθῆ καὶ πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης μετ' ἀντιγράφου τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐπιστολῆς.

Ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος, λαβὼν γνῶσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Πέτρου, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν ἀπόκρουσιν τῆς πλάνης τῶν ἀζύμων, διότι ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἐξεστράπη καὶ εἰς ἄλλας, ἃς καὶ ἀπαριθμεῖ, διηγεῖται δ' ἐφεξῆς τὰ ἐν ΚΠόλει διαδραματισθέντα ὑπὸ τῶν παπικῶν ἀπεσταλμένων, οὓς θεωρεῖ μᾶλλον τοῦ Ἀργυροῦ ἀπεσταλμένους καὶ οὐχὶ τοῦ θανόντος Πάπα Λέοντος θ' καὶ ζητεῖ πληροφορίας ἐὰν εἶναι ἐν τοῖς Διπτύχοις τῶν Πατριαρχείων ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα, φρονῶν ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀναγράφηται, ἀναφέρει δ' ἐσφαλμένην πληροφορίαν περὶ τοῦ Πάπα Βιγιλίου. Ἰδιαζόντως σημειοῖ ὁ Κηρουλάριος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ τὸ γεγονός ὅτι οἱ λατῖνοι μετέβησαν εἰς ΚΠολιν οὐχὶ πρὸς συζητήσεις ἀλλὰ πρὸς ἐπιβολὴν τῶν γνωμῶν αὐτῶν (καὶ ταῦτα μετ' ἐξουσίας καὶ ἀναισχυντίας ὑπερβαλλούσης)¹⁹. Μὴ ἀρκεσθεῖς ὁ Κηρουλάριος εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψε καὶ δευτέραν, ἐν ἣ ἀφηγήθη πλατύτερον τὰ κατὰ τὴν σκευωρίαν τοῦ Ἀργυροῦ καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν περὶ τὸν Οὐμβέρτον ἐν ΚΠόλει²⁰. Ἀπαντήσας ὁ Πατριάρχης Πέτρος διώρθωσε τὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κηρουλαρίου σχετικὰ πρὸς τὸ μνημόσυνον τοῦ Πάπα καὶ πρὸς τὸν Βιγίλιον, ἀποδοῦς τὸ ἐσφαλμένον αὐτοῦ εἰς τὸν συντάξαντα τὴν ἐπιστολὴν Χαρτοφύλακα, θεωρῶν δὲ τὰ «ρωμαϊκὰ ἐλαττώματα», ἦτοι τὰς πλάνας αὐτῶν, ἃς ἠρίθμησεν ὁ Κηρουλάριος, τὰ μὲν ἀπεικταῖα καὶ φευκτά, τὰ δὲ ἰάσιμα, τὰ δὲ παροράσεως ἄξια, ὑπεδείκνυε τὴν ἀνάγκην μετριοπαθείας καὶ ἀνοχῆς. Ὁ Πέτρος ἐγκρίνων τὴν στάσιν τοῦ Κηρουλαρίου ὡς πρὸς τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα ἔγραψε «περὶ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ προσθήκης καὶ τοῦ μὴ κοινωνεῖν ἀπὸ ἐγγάμου ἱερέως καλῶς καὶ θεοφιλῶς ἡ ἀγιωσύνη σου ἐνίσταται, τὰ δὲ ἄλλα περιφρονητέα μοι δοκεῖν καὶ ἐτι μᾶλλον περιορίζων τὸ ζήτημα ἐφρόνει ὅτι θὰ ἦτο ἀρκετὸν νὰ ἐπιμείνωσιν οἱ ὀρθόδοξοι εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Filioque, ἀνεχόμενοι πάντα τὰ λοιπὰ, ὡς ἔγωγε τὴν ἐμὴν γνώμην φανερώ, εἰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ προσθήκην διορθώσαιντο, οὐδὲν ἂν ἕτερον ἐπεζήτητον, ἀδιάφορον καταλιπὼν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ περὶ τῶν ἀζύμων ζήτημα». Συνίστα δὲ εἰς τὸν Κηρουλάριον ὅπως γράψῃ τὰ δέοντα εἰς τὸν νέον ἐκλεγῆσόμενον Πάπαν Ρώμης²¹.

Ἄλλ' ἐπὶ ἐν μὲν ἔτος ἔμεινε χηρεούσα ἡ ἔδρα τῆς Ρώμης, ἀγνωστον δὲ εἶναι τίνα στάσιν ἐτήρησεν ἔναντι τῶν ἐν ΚΠόλει ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Οὐμβέρτον τερατουργηθέντων ὁ νέος Πάπας Βίκτωρ β' (1055—1057), τὸ δὲ Filioque κατέστη ἤδη δογματικὴ ἀληθεια διὰ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Οἱ ἕλληνες ἐχαρακτηρίζοντο ὡς αἰρετικοὶ ἅτε μὴ παραδεχόμενοι τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Ἰοῦ»!!!

Ὁ Πέτρος Damiani († 1072) ὀλίγα ἔτη μετὰ τ' ἀνωτέρω γεγονότα, συνέγραψε «Contra Graecorum errorem de processione Spiritus Sancti»²², ἡ δὲ ἐν Βάρι Σύνοδος κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1098 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ β' (1088—99) συνελοῦσα, ἐπίσημως κατεδίκασεν ὡς αἵρεσιν τὴν μὴ παραδοχὴν τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Ἰοῦ» καὶ τῆς προσθήκης ἐν τῷ Συμβόλῳ²³. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην μετὰ τὴν Σύνοδον ἰδιαζόντως ἀνέπτυσεν ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας († 1109) γράψας καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου «contra Graecos»²⁴.

Ταῦτα, δυστυχῶς, ὑπέθαλλον τὸ συντελούμενον σχίσμα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μέγας Φώτιος ἀπέκρουσε μὲν τὰς ἐπικρατησάσας ἐν τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ ἑτεροδιδασκαλίας, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταί, καὶ ἰδίως ἡ περὶ τοῦ Filioque, δὲν ἦσαν ἐπίσημως ἀποδεκταὶ παρ' αὐτῆς, ὁ δὲ Πάπας Ἰωάννης ἡ' ρητῶς ἀπέκρουε τὸ Filioque, κατέστη δυνατὸν ἐν τῇ ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τοῦ 879—80 νὰ παραστῆ ἡνωμένη ἅπασα ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Οἱ ἐφεξῆς Πάπαι κατεδίκασαν πάλιν προσωπικῶς τὸν Φώτιον καὶ οὗτος ἀπέδωκε τὰ ἴσα. Τὸ αὐτὸ ἔπραξαν καὶ ἄλλοι Πάπαι Ρώμης καὶ Πατριάρχαι ΚΠόλεως. Ἀλλὰ τοιαῦται προσωπίαν καταδίκαι δὲν ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσι σχίσμα. Ὡς δὲ ὁ Φώτιος οὕτω καὶ ὁ Νικόλαος Μυστικὸς κατάρθωσεν ὅπως ἐπὶ Συνόδῳ ἐπανορθώσῃ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία τὰ ἐπὶ τῇ τετραγαμίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοληθέντα. Ἐπομένως διετηρήθη ἡ ἐνότις τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπῆρξαν ἐφεξῆς ἴσως περιπτώσεις διαγραφῆς ὀνομάτων τῶν Παπῶν ἐκ τῶν Διπτύχων, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν ἴσχυσαν νὰ διαιρέσωσι τὴν Ἐκκλησίαν. Μέγιστος κίνδυνος παρουσιάσθη ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ὅτε διὰ τοῦ Πάπα Λέοντος θ' ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐνεφάνισε τὸ πρωτεῖον τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας, ἐπὶ τῇ βάσει ψευδῶν καὶ πλαστῶν ἐγγράφων, ὑπὸ τύπον, ὡς εἴπομεν, πολλῶ χειρόνα τοῦ Πάπα Νικολάου α' καὶ ὅτε μετὰ τὴν πράξιν τοῦ Βενεδίκτου η' περὶ τοῦ Filioque καὶ τοῦτο καὶ ἄλλας ἑτεροδιδασκαλίας εἶχεν υἰοθετήσῃ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ὅτε τέλος ἐγένετο ἡ ἀξιοθρήνητος κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπιδρομὴ τοῦ Οὐμβέρτου. Ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ ἀμυνόμενος ἀντικατέδίκασε τοῦτον καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ. Καὶ ἐγένετο μὲν πάλιν διαγραφὴ ὀνομάτων τῶν Παπῶν ἐκ τῶν Διπτύχων, ἀλλὰ μέχρι τῆς ἐν Βάρι Συνόδου τοῦ 1098 δὲν ὑπῆρχεν ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὴ πράξις δυναμένη νὰ διασπᾷσῃ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Σύνοδος αὕτη ἔπραξεν ὅ,τι ἔπραττον συνήθως αἱ Σύνοδοι τῶν ἀποσχισθέντων ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Κατεδίκασεν αὐτὴν ὡς αἰρετικὴν, ἅτε μὴ παραδεχομένη τὴν πεπλανημένην

22. Πατρ. Migne λατ. 145, 633 ἐξ.

23. Mansi, XX, 947. Πρακτικὰ τῆς Συνόδου δὲν διεσώθησαν. Ὀμιλήσεν ἐν αὐτῇ ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας. Πρβλ. M. J u g i e, ἐνθ' ἀν. σ. 355 ἐξ.

24. Αὐτόθι 158, 287 ἐξ.

19. Will, ἐνθ' ἀν. σ. 115 ἐξ.

20. Αὐτόθι, 184 ἐξ.

21. Αὐτόθι, σ. 190 ἐξ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Εὐχάριστος διαπίστωσης.

Εἶναι λίαν εὐχάριστον, ὅτι διαρκῶς ἐν τῇ Δύσει καθίστανται ὁλοκρῆν καὶ περισσότερα τὰ δημοσιεύματα, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ χαίρει ἰδιαίτερας ἐκτιμῆσεως ὡς Ἐκκλησία ἐλευθέρᾳ πρὸς δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν.

Οὕτω χαρακτηριστικαί εἶναι π.χ. αἱ σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Kirche im Osten» (= Ἐκκλησία ἐν τῇ Ἀνατολῇ), αἵτινες παρουσιάζουν ἀνελλιπῶς πλείστας λεπτομερείας ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Ὅλος εὐχάριστος εἶναι ἡ ἐξῆς διαπίστωση, ἥτις γίνεται ὑπὸ τοῦ συνεργάτου τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐργασίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. «Σχεδόν, γράφει, ἕκαστον φύλλον τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», τοῦ ἐπισήμου ὁργάνου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, μεταδίδει εἰδήσεις διὰ μίαν πολὺπλευρον κοινωνικὴν δρᾶσιν εἰς ὅλας τὰς μητροπόλεις. Πρόκειται διὰ τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν, τῶν γερόντων, τῶν ὀρφανῶν, τῶν μαθητῶν καὶ σπουδαστῶν κ.λ.π.».

Χαίρομεν ἰδιαίτερος, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται προβολὴ οὐ μόνον τῆς ἐργασίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τοῦ προβάλλοντος τὴν ζωὴν ταύτης παρόντος περιοδικοῦ.

Ἡ μονὴ ἁγ. Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ.

Μετὰ μεγάλην χαρὰν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα ἐπιληροφορήθη τὴν πρόσφατον ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπως αὕτη φροντίση πρὸς ἐπ' ἀνδρωσιν τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ διὰ θεολόγων μοναχῶν.

Ἡ θαυμασία αὕτη μονὴ μετὰ τὴν ἐνδοξον μακραίωνα ἱστορίαν της εἶναι μοναδικὴ κειμιλιοθήκη καὶ ἐξαίρετον μουσεῖον χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἐρήμου ἱσταται ἐπὶ αἰῶνας ὡς ἑπαλξίς τοῦ ἑλληνορθόδοξου πνεύματος καὶ ὡς τηλαυγὴς φάρος αὐτοῦ. Ὅθεν οὐδόλως ἡ μονὴ αὕτη πρέπει νὰ κλείσῃ. Εἰς τοὺς ἐναπομείναντας ὀλίγους μοναχοὺς της πρέπει νὰ προστεθοῦν πολλοὶ ἄλλοι, οἵτινες θὰ ἔχουν γνήσιον μοναχικὸν πνεῦμα καὶ θαυμάσιον ἐκκλησιαστικὴν μόρφωσιν.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ἵνα ἡ προσπάθεια τῆς Ἱερᾶς Συνό-

διδασκαλίαν των! Ἡ ἐν Βάρι Σύνοδος ἐτόλμησε νὰ καταδικάσῃ ὡς αἰρετικούς τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὴν πλάνην τοῦ Filioque. Οὕτω δὲ ἀπέσχισεν ἀπὸ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν.

(Συνεχίζεται) ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (†)
Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

δου στεφθῆ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας διὰ τῆς ἐξευρέσεως θεολόγων μοναχῶν, οἵτινες θὰ θελήσουν νὰ ἀφιερῶσιν τὴν ζωὴν των εἰς τὸ ἔργον τῆς αξιοποιήσεως καὶ προβολῆς τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς ὡραίας ἑλληνικῆς μονῆς.

Ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευσις.

Εἶναι εὐχάριστον, ὅτι διὰ δευτέραν φορὰν ἡ παρούσα κυβέρνησις φέρει πρὸς συζήτησιν τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσσεως. Πρώτην φορὰν συνεζητήθη τὸ θέμα τοῦτο τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον, ὅτε συνεκροτήθη σύσκεψις τῶν οἰκείων ἱεραρχῶν καὶ τῶν διευθυντῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν σχολῶν τοῦ κράτους. Ἦδη πρόσφατος ἐγένετο πάλιν συζήτησις εἰς στενότερον κύκλον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομον.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται, ὅπως αἱ συζητήσεις αὗται ἀποδειχθοῦν γόνιμοι καὶ ὀδηγήσων εἰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς πρὸς ἀναγέννησιν τῆς τόσον νοσούσης ἐκκλησιαστικῆς μας ἐκπαίδευσσεως. Εἶναι ἐπὶ τέλους καιρὸς, ἵνα αἱ ἐκκλησιαστικαὶ σχολαὶ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ φροντιστήρια ἀνασυγκροτηθοῦν συμφώνως πρὸς τὰ ὄγια αἰτήματα, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐξέψωσιν τῆς στάθμης τῶν κληρικῶν μας.

Εἰρηνόφιλος φιλολογία.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρόσφατου εικοστῆς ἐπετείου τῆς ἀποβάσεως τῶν συμμάχων εἰς τὴν Νορμανδίαν, ἥτις ἀπόβασις ὠδήγησεν εἰς τὸν θάνατον 9.000 ἀνθρωπίνων υπάρξεων, ποικιλοτρόπως ἐτονίσθη διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἡ ἀνάγκη τῆς θεμελιώσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τῆς καταργήσεως τῶν πολέμων. Οὕτως ὁ στρατηγὸς Ἀϊζενχάουερ ἠδύχηθη, ὅπως «ἐξευρεθῆ τρόπος διὰ νὰ βαδίσωμεν τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν». Αἱ ἐφημερίδες καὶ οἱ σχολιασταὶ ραδιοφωνικῶν σταθμῶν καὶ τηλεοράσεων τῆς ὑδρογειοῦ ἐπανελάμβανον τὰ ἐξῆς: «Ὅλοι ὀφείλομεν νὰ καταδικάζωμεν τὸν πόλεμον, οὐδόλως δὲ νὰ τὸν ἐπιθυμῶμεν. Οἱ λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη δύνανται κάλλιστα νὰ ἐπιλύουν τὰς μεταξὺ των διαφορὰς ἄνευ προσφωγῆς εἰς τὴν ἔνοπλον σύρραξιν».

Ἄλλ' ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχομεν τονίσει, πάντα ταῦτα, διὰ νὰ μὴ παραμείνουν μία ἀπλή εἰρηνόφιλος φιλολογία, πρέπει νὰ συναρτῶνται πρὸς τὴν προσπάθειαν τῆς θεμελιώσεως τοῦ οἰκοδομήματος τῆς παγκοσμίου εἰρήνης ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ θεμελίου αὐτῆς, τ.ἔ. τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἄνευ ἢ μακρὰν τοῦ Χριστοῦ εἰρήνη θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε προπαρασκευὴ διὰ νέους πολέμους καὶ νέας διαμάχας.

«'Αρνηται τῆς παραδόσεως».

'Εσχάτως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἀξιόπαινοι διαμαρτυρίαί ἐναντίον τῶν «ἀρνητῶν τῆς παραδόσεως». Οὕτως λ.χ. ὁ διακεκριμένος δημοσιογράφος κ. Θ. Παπακωνσταντίνου εἰς ἄρθρον του ἐν τῇ «Μεσημβρινῇ» κατακρίνει τὴν ἀδιαφορίαν «διὰ τὴν σύνδεσίν μας μὲ τὸ παρελθόν, ἢ ὁποία δίδει χυμούς καὶ βάθος εἰς τὸν πολιτισμὸν μας τοῦ παρόντος». Διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ταύτην εὐθύνονται ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ἡγέτιδα τάξιν τοῦ λαοῦ μας ἐξ ἐπόψεως πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς. Ὁ ἀρθρογράφος ἰδιαίτερος στιγματίζει τὸν μοναδικὸν εἰς τὸν τόπον μας ἀχαλίνωτον μιμητισμὸν εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς.

Ἀνάλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ πρόσφατος διαμαρτυρία τοῦ λαογράφου μας κ. Δημ. Λουκάτου, ὅστις ἐτόνισε τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διατρέχει τὸ ἔθνος μας ἐκ τῆς ἐπιδεικνυομένης περιφρονήσεως τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων καὶ ἐκ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῶν διεθνῶν ἀφομοιώσεων. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντιδράσωμεν καὶ νὰ δείξωμεν τὴν ἀφοσίωσίν μας εἰς τὴν παράδοσιν, ἢ ὁποία διετήρησε πάντοτε θερμῆν τὴν ἐλληνικότητά μας καὶ ἀποτυπῶται μέχρι τοῦδε εἰς τὴν πνευματικὴν φυσιογνωμίαν τῆς πατρίδος μας.

Μελέτη ἐκκλησιαστικῶν μνημείων.

'Οφείλονται συγχαρητήρια εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Θεσσαλονίκης κ. Νικ. Μουτσόπουλον καὶ 19 συνεργάτας τοῦ ἐργαστηρίου ἀρχιτεκτονικῆς μορφολογίας καὶ ρυθμολογίας τῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς τοῦ ἰδίου ἀνωτάτου ἰδρύματος τῆς Συμπρωτεύουσῆς διὰ τὴν πρόσφατον ὑπ' αὐτῶν συστηματικὴν μελέτην τῶν πλέον ἀξιολόγων ὑπερδιακοσίων βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν ναῶν, οἵτινες σήμερον εἶναι ἡρειπωμένοι ἢ ἐν λειτουργίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φλωρίνης.

Ἡ δημοσίευσίς τῶν ἀποκαλυπτικῶν συμπερασμάτων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ὁμαδικῆς ἐρεῦνης ἐγένετο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς πολύτιμον βιβλίον τοῦ «Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου». Οὕτως οἱ ἀναγνώσται λαμβάνουν γνῶσιν τῆς μεγάλης σημασίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν μας μνημείων, ἅτινα ἀποκαλύπτουν τὴν ἐλληνικότητα τῶν περιοχῶν καὶ τὴν βαθεῖαν ἐπίδρασιν τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ἵνα παρομοίᾳ ἐρευνᾷ γίνῃ ταχέως δι' ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς πατρίδος μας.

'Αντινομία.

Ὁρθῶς θρησκευτικὴ ἐφημερὶς τῆς πατρίδος μας ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς ἀντινομίας, ἣτις παρατηρεῖται, ὅταν ἡ μὲν τροχαία κραυγάζῃ καθημερινῶς «Μὴ τρέχετε», τὰ δὲ ἐπισήμως ἀθλοθετούμενα Πάλλν ἔχον ὡς σύνθημα «τρέχετε ὅσο μπορεῖτε», τοῦθ' ὅπερ πάντοτε δημιουργεῖ τραγικὰ θύματα.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως δὲ ἀπονομὴ ἐπάθλων διὰ τὰ Πάλλν ταῦτα ποῖον νόημα ἔχει; Μήπως γίνεται, «διὰ νὰ ἐπισημοποιηθῇ ἢ ἀνωτέρω σημειωθεῖσα ἀντινομία; Διὰ νὰ τρέχον» περισσότερο ὄλοι οἱ Ἕλληνες, ποὺ ὀδηγοῦν;». Ὅθεν ἄς σταματήσῃ ἢ ἀντίφασις αὕτη εἰς τὴν πολιτιστικὴν μας ζωὴν. «Υπάρχον πολλοὶ ἥρωες τοῦ κλασσικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ στίβου, οἱ ὁποῖοι ἠμπορεῖ νὰ βραβεύονται. Ὑπάρχον πολλοὶ ἀφανεῖς πρωταθληταὶ τοῦ μόχθου καὶ τῆς θυσίας, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ προβληθοῦν εἰς τὴν εἰδωλομανῆ νεολαίαν μας».

'Αναγκάζονται νὰ ἀναζητοῦν ὑποκατάστατα.

Ἡ ἐφημερὶς τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων ἀνήγγειλε τὴν σύστασιν ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς, ἢ ὁποία θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν δημιουργίαν λαϊκῶν ἐορτῶν καὶ ἐκδηλώσεων εἰς ἀντικατάστασιν τῶν χριστιανικῶν πανηγύρεων καὶ μυστηρίων. Μάλιστα γράφεται χαρακτηριστικῶς: «Νέα τυπικὰ ὀφείλου νὰ διεισδύσουν εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς νέας πολιτείας μας, διὰ νὰ ἀπελευθερώσωμεν τὸν σοβιετικὸν λαὸν ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν δεισιδαιμονιῶν του καὶ τῶν κακῶν συνηθειῶν τοῦ παρελθόντος. Νέαι ἐορταὶ πρέπει νὰ καταστήσουν τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ μας πλέον εὐχάριστον». Ἡ μνημονευθεῖσα ἐφημερὶς φέρει ὡς παραδείγμα τὸν πολιτικὸν γάμον, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προσλάβῃ ἐορταστικὸν χαρακτήρα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῆς Ἐκκλησίας τελούμενον μυστήριον.

Πάντα ταῦτα τί ἀποδεικνύουν; Οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ἡ Θρησκεία οὐδόλως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκριζωθῇ ἐκ τοῦ βάρους τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι σύμφυτος. Διὰ τοῦτο οἱ ἀποπειρώμενοι νὰ φιμώσουν τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῆς ψυχῆς ἀναγκάζονται νὰ ἀναζητοῦν συνεχῶς ὑποκατάστατα τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου.

Δὲν σημαίνει ἀσυδοσίαν.

Αἱ ἐφημερίδες κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀφιερῶνον στήλας ὀλοκλήρους, διὰ νὰ καταπορίζον τοὺς ἀναγνώστας των ἐπὶ τῆς σταδιοδρομίας εἰς τὰ διάφορα κράτη τῶν... «ἀνευ στηθοδέσμου μαγιά». Ἐκ τῶν σχετικῶν δὲ περιγραφῶν γίνεται ἡ διαπίστωσις, ὅτι, ἐὰν πανταχοῦ ὑπάρχον γυναικῆς τινες, αἵτινες εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀποβάλουν πᾶν ἔγχος σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἀντιθέτως ἢ παγκόσμιος κοινὴ γνώμη ἀντιδρᾷ εἰς τὴν διάδοσιν μιᾶς νέας ἐξωφρενικῆς ἐκδηλώσεως τῆς μόδας, ἢ ὁποία εἶναι ἀρνησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καὶ ὑποβιβασμὸς τῆς γυναικειᾶς προσωπικότητος.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν θὰ ἀποτρέψῃ τὴν παρ' ἡμῶν διάδοσιν τῶν κρουσμάτων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀσχημίας. Ἡ ἐπέμβασις δὲ αὕτη οὐδόλως εἶναι ἀρνησις τῆς ἐλευθερίας, δοθέντος ὅτι ἡ ἀληθῆς ἐλευθερία δὲν σημαίνει ἀσυδοσίαν,

ἀλλ' ἐκουσίαν ὑποταγήν εἰς ὠρισμένας πνευματικὰς ἀξίας καὶ ἠθικὰς ἀρχάς.

Τὸ ραδιόφωνον.

Ἡ νέα διοίκησις καὶ διεθνήσις τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας προανέκρουσε πρόγραμμα βελτιώσεως ρηξικελεύθου ἀπὸ τεχνικῆς, αἰσθητικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπόψεως, εἰς τὰς διαφόρων κατηγοριῶν μεταδόσεις. Διὰ τὴν γίνῃ τοῦτο πραγματικότης, χρειάζεται, ὡς ὑπεργραμμίσθη ἤδη εἰς τὰς σχετικὰς ἀνακοινώσεις, συστηματικὴ μελέτη ὅλων τῶν πλευρῶν τοῦ θέματος, ἢ ὅποια θὰ πρέπει νὰ τροποδοτηθῇ, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν καὶ τὰς εἰσηγήσεις τῶν εἰδικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐξαντλητικὴν βολιδοσκοπήσιν τοῦ Κοινοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὸ τί γίνεται ἕως τώρα καὶ αἱ ὑποδείξεις ὡς πρὸς τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ, διὰ τὴν βελτιωθῇ ἢ ἀπὸ τοῦ ραδιοφώνου ἐνημέρωσις, μόρφωσις καὶ ψυχαγωγία τοῦ λαοῦ μας, θὰ εἶναι ἀσφαλῶς κατὰ μέγιστον μέρος πολῦτιμοι καὶ ἄκρως διαφωτιστικά.

Νομίζομεν, πάντως, ὅτι γενικῶς πρέπει νὰ τεθῇ, ὡς χρυσὴ βάσις, εἰς τὴν ἐν ᾧ ἀναμάρθρωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐθνικῆς Ραδιοφωνίας ὁ κανὼν, ὅτι ἡ παρεχομένη δι' αὐτῆς ἐνημέρωσις, μόρφωσις καὶ ψυχαγωγία εἰς τὸν μέσον Ἑλληνα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προδίδῃ κατ' οὐδένα τρόπον καὶ μὲ οἰανδήποτε δικαιολογίαν ἢ ἐξήγησιν τὸ χρέος τοῦ ιδρύματος ὅπως συντείνῃ δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν μέσων, ὡς εἰς τῶν κυριωτέρων ἀναπλαστικῶν παραγόντων τοῦ Ἐθνους, εἰς τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν καὶ αἰσθητικὴν προαγωγὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν προφύλαξιν του ἀπὸ τὰς φθοροποιὸς ἰδέας καὶ τὰ ἐκλελυμένα ἤθη.

Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ ἀρνητικῶς μὲν διὰ τῆς προσοχῆς εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῆς μεταδιδόμενης ὕλης, ἀπὸ τῶν εἰδήσεων καὶ τῶν σχολίων μέχρι τῆς μουσικῆς, θετικῶς δὲ διὰ τῆς μετὰ φωτεινοῦ πάθους προβολῆς τῶν ἀξιών, εἰς τὰς ὅποιας βασιζέται καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμψυχόυται ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς. Εἶναι καιρὸς πλέον καὶ τὸ ραδιόφωνον νὰ ἀποδυσθῇ εἰς συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς στερέωσιν τῆς ἐθνικῆς μας ἀυτοπεποιθήσεως ὡς λαοῦ ἔχοντος πολλὰ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν ἱστορίαν του καὶ ὀλίγα ἀπὸ τοὺς ξένους.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης, τὸν ὁποῖον ἐκῆ-

ρῶσεν ἡ Φ.Α.Ο., θεσμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὸν ἐπισιτισμὸν, ἔχει εὑρεῖ τεραστίαν ἀπήχῃσιν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Καὶ κατὰ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ διεθνoῦς Τύπου, θὰ ἀποδώσῃ θεαματικὰ ὄντως ἀποτελέσματα. Ἀς σημειωθῇ ἐν εὐγλωττον παράδειγμα. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οἱ φοιτηταὶ ἀνέλαβον τὴν ὀνομασθεῖσαν «ἐκστρατείαν 10X10», δηλαδὴ προσέφεραν ἐπὶ δέκα ἑβδομάδας τὸ 10ο/ο τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια διέθετεν ἕκαστος διὰ τὰ μικρὰ καθημερινὰ ἔξοδα καὶ τὴν ψυχαγωγίαν του. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ συναχθῇ, εἰς τὸ διάστημα τῶν 21½ τούτων μηνῶν, ποσὸν 550.000 δολλαρίων, τὸ ὁποῖον ἐστάλη εἰς τὴν Φ.Α.Ο. ὡς συνεισφορά ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῆς χώρας διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης. Αἱ ὑπάρχουσαι στατιστικαὶ ἀποδεικνύουν ὅτι περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὕδρογειοῦ τελεῖ ὑπὸ ὑποσιτιστικὰς συνθήκας, τῶν ὁποίων ἡ κλίμαξ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ λιμοῦ μέχρι τῆς καταστάσεως τοῦ ἐπικινδύνως ἀτελοῦς ἐπισιτισμοῦ. Ἡ ἀνάγκη, λοιπόν, εἶναι κολοσσιαία καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ο.Η.Ε. ἔναντι αὐτῆς ἀναλόγως μέγα ἀπὸ ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Ἡ Ὀ.Η.Ε. δὲν εἶναι ἀπλῶς εἰς διεθνῆς ἀμφικτυονικὸς ὀργανισμὸς, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἔγκειται μόνον εἰς τὸ νὰ προφυλάσῃ τὰς εὐθραδέστους εἰρηρικὰς σχέσεις τῶν κρατῶν μελῶν του ἐγκαίρως καὶ νὰ τὰς τὸν ὄντι, ὅπου καὶ ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν. Ὁ ὀργανισμὸς οὗτος, παραλλήλως πρὸς τὸ καθαρῶς πολιτικὸν ἔργον του, ἐπιτελεῖ καὶ δὴ μετὰ μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας, καὶ ἐν ἄλλοι: τὴν ἐμπρακτὸν ἐφαρμογὴν τῶν χριστιανικῶν καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἀρχῶν εἰς διεθνή κλίμακα.

Ἡ Ὀρθόδοξη καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία.

Μὲ τὸν κανονικὸν χρονικὸν ρυθμὸν ἐξεδόθη καὶ ἐκκυκλοφόρησεν ὁ Δ' τόμος τῆς Ὀρθόδοξης καὶ Ἡθικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, περιλαμβάνων ὕλην ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ψηφίου Β ἕως τὰ μέσα τοῦ ψηφίου Δ. Τὸν τόμον τοῦτον διακρίνει ἐκδοτικὴ καλαισθησία καὶ ποιότης περιεχομένων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν δείγμα, ὅτι τὸ ὅλον ἔργον προχωρεῖ εἰς τὴν συμπλήρωσίν του μὲ ὄλον ἐξουσίαν μεστότητα καὶ τελειότητα. Παρὰ τὰς πελωρίας ὄντως δαπάνας, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ μία τοιαύτη ἐκδοσις λόγῳ τοῦ ὄγκου της, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς σχετικῆς πολυτελείας της εἰς χάριτην, εἰκονογράφωσιν, ἐκτυπωτικὴν μέθοδον καὶ συνεργασίαν, βάλνει κανονικῶς ἀπὸ τόμου εἰς τόμον, διότι ἡ περὶ τὸ ἔργον ἐκτίμησις ἐδρύνεται καὶ ἡ πτωχὴ ἑλληνικὴ ἀγορὰ τὸ ἀπορροφᾷ εἰς ἀριθμὸν ἀντιτύπων ἰκανὸν νὰ ἰσοφαρίξῃ τὰ ἔξοδα. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ πιστοὶ μας ἔχον ἴδει τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνταποκρίνεται μόνον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ, πρᾶγμα σπουδαίωτερον, εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται ἀπόσκοπον τὴν συνέχισιν τῆς βαρῦτιμου ταύτης ἐκδόσεως, ἢ ὅποια τιμᾷ τὴν Ὀρθόδοξίαν.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης, τὸν ὁποῖον ἐκῆ-

ρῶσεν ἡ Φ.Α.Ο., θεσμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὸν ἐπισιτισμὸν, ἔχει εὑρεῖ τεραστίαν ἀπήχῃσιν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Καὶ κατὰ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα τοῦ διεθνoῦς Τύπου, θὰ ἀποδώσῃ θεαματικὰ ὄντως ἀποτελέσματα. Ἀς σημειωθῇ ἐν εὐγλωττον παράδειγμα. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οἱ φοιτηταὶ ἀνέλαβον τὴν ὀνομασθεῖσαν «ἐκστρατείαν 10X10», δηλαδὴ προσέφεραν ἐπὶ δέκα ἑβδομάδας τὸ 10ο/ο τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια διέθετεν ἕκαστος διὰ τὰ μικρὰ καθημερινὰ ἔξοδα καὶ τὴν ψυχαγωγίαν του. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ συναχθῇ, εἰς τὸ διάστημα τῶν 21½ τούτων μηνῶν, ποσὸν 550.000 δολλαρίων, τὸ ὁποῖον ἐστάλη εἰς τὴν Φ.Α.Ο. ὡς συνεισφορά ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῆς χώρας διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης. Αἱ ὑπάρχουσαι στατιστικαὶ ἀποδεικνύουν ὅτι περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὕδρογειοῦ τελεῖ ὑπὸ ὑποσιτιστικὰς συνθήκας, τῶν ὁποίων ἡ κλίμαξ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ λιμοῦ μέχρι τῆς καταστάσεως τοῦ ἐπικινδύνως ἀτελοῦς ἐπισιτισμοῦ. Ἡ ἀνάγκη, λοιπόν, εἶναι κολοσσιαία καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ο.Η.Ε. ἔναντι αὐτῆς ἀναλόγως μέγα ἀπὸ ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Ἡ Ὀρθόδοξη καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία.

Μὲ τὸν κανονικὸν χρονικὸν ρυθμὸν ἐξεδόθη καὶ ἐκκυκλοφόρησεν ὁ Δ' τόμος τῆς Ὀρθόδοξης καὶ Ἡθικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, περιλαμβάνων ὕλην ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ψηφίου Β ἕως τὰ μέσα τοῦ ψηφίου Δ. Τὸν τόμον τοῦτον διακρίνει ἐκδοτικὴ καλαισθησία καὶ ποιότης περιεχομένων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν δείγμα, ὅτι τὸ ὅλον ἔργον προχωρεῖ εἰς τὴν συμπλήρωσίν του μὲ ὄλον ἐξουσίαν μεστότητα καὶ τελειότητα. Παρὰ τὰς πελωρίας ὄντως δαπάνας, τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ μία τοιαύτη ἐκδοσις λόγῳ τοῦ ὄγκου της, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς σχετικῆς πολυτελείας της εἰς χάριτην, εἰκονογράφωσιν, ἐκτυπωτικὴν μέθοδον καὶ συνεργασίαν, βάλνει κανονικῶς ἀπὸ τόμου εἰς τόμον, διότι ἡ περὶ τὸ ἔργον ἐκτίμησις ἐδρύνεται καὶ ἡ πτωχὴ ἑλληνικὴ ἀγορὰ τὸ ἀπορροφᾷ εἰς ἀριθμὸν ἀντιτύπων ἰκανὸν νὰ ἰσοφαρίξῃ τὰ ἔξοδα. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ πιστοὶ μας ἔχον ἴδει τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρησιμότητα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνταποκρίνεται μόνον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ, πρᾶγμα σπουδαίωτερον, εἰς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος.

Ἡ Ὀρθόδοξη καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται ἀπόσκοπον τὴν συνέχισιν τῆς βαρῦτιμου ταύτης ἐκδόσεως, ἢ ὅποια τιμᾷ τὴν Ὀρθόδοξίαν.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης.

Ἐὶς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης, τὸν ὁποῖον ἐκῆ-

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή 'Αθηνών

Ο Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Χρυσόστομος κατά τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 26ης 'Ιουνίου μέχρι τῆς 10ης 'Ιουλίου ἐ.ε. ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, συνειργάσθη μετὰ Σεβασμιωτάτων 'Αρχιερέων καὶ τῶν παρ' Αὐτῷ Θεοφιλεστάτων Βοηθῶν 'Επισκόπων, προήδρευσε τῶν συνεδριῶν διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν 'Οργανισμῶν, ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν διάφορα πρόσωπα κ.τ.λ.

Ἐχοροστάτησε: Τῆ 28ῃ 'Ιουνίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ 'Αθηνῶν τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν, τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς τὸν Ἐσπερινὸν τοῦ πανηγυρίζοντος ἱεροῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ἰμμηττοῦ.

—Τῆ 29ῃ 'Ιουνίου εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου τελεσθέντα Ἐσπερινόν, εἰς δὲ παρέστησαν οἱ Συνδικτικοὶ Σύεδροι Σεβασμιώτατοι Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ, Κυθῆρων κ. Μελέτιος, Γρεβενῶν κ. Χρυσόστομος καὶ Λήμνου κ. Παντελεήμων, ἐκήρυξε δὲ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Θαυμακοῦ κ. Χρυσόστομος.

—Τῆ 30ῃ 'Ιουνίου εἰς τὸν Ἐσπερινὸν τὸν τελεσθέντα ἐν τῷ ἱερῷ ναῶ Ἁγίων Ἀναργύρων Νέας Ἰωνίας.

Ἐτέλεσε: Τῆ 28ῃ 'Ιουνίου ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ 'Αθηνῶν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἐν Κύπρῳ προσφάτως δολοφονηθέντων δύο Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν.

—Τῆ 29ῃ 'Ιουνίου ἐπιμνημόσυνον δέσην εἰς τὸ Τατόϊ πρὸ τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου, καταθέσας συγχρόνως καὶ στέφανον.

Προήδρευσε: Τῆ 26ῃ 'Ιουνίου τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.

—Τῆ 27ῃ 'Ιουνίου τῆς Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία», ἐπισήμου δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τῆς Πανελληνίου Ἐταιρείας Αὐτοδιαθέσεως τῆς Κύπρου.

—Τῆ 29ῃ 'Ιουνίου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης.

—Τῆ 1ῃ 'Ιουλίου τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ο.Δ.Ε.Π.

καθηκόντων τῆς ἐναντι τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ ἀρίστου ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου καὶ ἐπιστήμονος ἀλλὰ, τὸ σπουδαιότερον, περὶ πιστοῦ, μετ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως τέκνου τῆς Ἐκκλησίας, διαφλεγόμενου τὴν καρδίαν νὰ προσφέρει, ὡς ἀνώτατος κρατικὸς λειτουργὸς καὶ ὡς σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ζητήματα τῶν σχέσεων Κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ὅλην τὴν φωτεωτότητα καὶ πληρότητα τῶν γνώσεών του, ἐπ' ἀγαθῷ Αὐτῆς. Εἶναι δὲ ἄξιον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ κ. Σιώτης δὲν ἐκινήθη οὐδὲν διὰ νὰ λάβῃ τὸ λειτούργημα τοῦτο· ἀλλ' ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ὀρθότατα ἐξετίμησεν, πλὴν ἄλλων καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῆν σεμνότητα καὶ ἀνωτερότητα.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὖχεται εἰς τὸν νέον Γενικὸν Διευθυντὴν Ὁρησκευμάτων πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, ὅπως ἐπιτελεσθῇ ἐπιτυχῶς καὶ ἀποδοτικῶς τὸ ὑψηλὸν ἔργον του.

Ἐπεδέχθη: Τῆ 1ῃ 'Ιουλίου εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸν ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Γαλλίας ἐπανελθόντα πρωθυπουργὸν κ. Γ. Παπανδρέου.

Παρέστη: Τῆ 4ῃ 'Ιουλίου εἰς τὴν δεξίωσιν τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας τῶν Η.Π.Α.

Ἐδέχθη: Τῆ 26ῃ 'Ιουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ καὶ Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν κ. Μερτικιόπουλον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης κ. Μάμαλην, τὸν Τμηματάρχην τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων κ. Τεχριντζόγλου καὶ πολλοὺς ἱερεῖς.

—Τῆ 27ῃ 'Ιουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνόν, Ἐάνθης κ. Ἀντώνιον καὶ Μηλιτουπόλεως κ. Ναθαναήλ, τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Πάντζαρη, τὸν Διευθυντὴν Ὁρησκευμάτων τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου κ. Γιανναράν, τὸν Καθηγητὴν Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Σιάσσην, τὸν καθηγητὴν κ. Καραντινὸν καὶ τὸν αἰδεσμι. πρωτοπρεσβύτερον Μπουνῶρον μετὰ τοῦ ταξιάρχου κ. Μπεργράκη καὶ τοῦ λοχαγοῦ κ. Πολυχρονίου τοῦ ΚΕΒΟΠ, καθὼς καὶ τοὺς ἐν Ἀμερικῇ Ἑλληνας ἱερεῖς κ. κ. Βολαίτην καὶ Παπαδέαν.

—Τῆ 29ῃ 'Ιουνίου τὸν Καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀρτι διορισθέντα Γενικὸν Διευθυντὴν τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Ὁρησκευμάτων παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Μᾶρκον Σιώτην, τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΤΑΚΕ κ. Ζαφ. Κέπετζην καὶ τὸν ἰατρὸν κ. Κατσαρόν.

—Τῆ 30ῃ 'Ιουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβον καὶ Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιον, τὸν Ἐξοχώτατον Ὑπουργὸν Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως κ. Δημ. Παπασπύρου, τὸν Διευθυντὴν τοῦ ἐν Βόλῳ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Ἀγιορειτικῆ Βιβλιοθήκη» κ. Σχοινιᾶν καὶ τὸν κ. Πετρίδην.

—Τῆ 1ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνόν, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης ἀρχιμ. κ. Γεώργιον Προκόπη, τὸν λογοτέχνην κ. Τ. Ἀθανασιάδην μετὰ τοῦ δικηγόρου κ. Χατζοπούλου, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων κ. Κελεμένην, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης κ. Σ. Μάμαλην, τὸν δικηγόρον κ. Νεαμονιτάκη καὶ τὸν κ. Θεοδωρίδην.

—Τῆ 2ῃ 'Ιουλίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ καὶ Κυθῆρων κ. Μελέτιον.

—Τῆ 3ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στέφανον καὶ τὸν μουσικοσυνθέτην κ. Μ. Χατζηδάκη.

—Τῆ 4ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονα, τὸν Πρύτανην τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσβείου Πολυτεχνείου κ. Κορωνάιον, τὸν πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτην κ. Ἠλίαν Μαστρογιαννόπουλον καὶ τὸν ἀπόστρατον ἀξιωματικὸν κ. Δαφνιάν.

—Τῆ 6ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καστορίας κ. Δωρόθεον.

—Τῆ 7ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιον.

—Τῆ 8ῃ 'Ιουλίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ, Ἡλείας κ. Γερμανόν, Ἐλασσῶνος κ. Ἰάκωβον καὶ Ἰερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου κ. Παῦλον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Πνευματικοῦ Φροντιστηρίου Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος π.αν.σ. ἀρχιμ. κ. Χρυσόστομον Γιαλούρη, τοὺς πολιτευτὰς κ.κ. Χριστοδουλιᾶν καὶ Βέριον καὶ τὸν ἐκ Χίου ναυτικὸν κ. Μ. Μαδιάν.

—Τῇ 9ῃ 'Ιουλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην 'Ιωαννίνων κ. Σεραφεῖμ.

**Πανηγυρικός ἑορτασμός
τῆς μνήμης τοῦ ἁγ. 'Αποστόλου Παύλου**

'Η μνήμη τοῦ ἁγ. 'Αποστόλου Παύλου, τοῦ πρώτου κηρύξαντος τὸν Χριστιανισμόν εἰς τοὺς 'Αθηναίους ἀπὸ τοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς 'Ακροπόλεως ὑψουμένου ἱεροῦ βράχου τοῦ 'Αρείου Πάγου, ἐωρτάσθη καὶ ἐφέτος πανηγυρικῶς ὑπὸ τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν.

Τὴν πρωΐαν τῆς 29ης 'Ιουνίου ὁ Συνοδικὸς Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιος ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν πανηγυρίζοντα ἱερὸν ναὸν τοῦ 'Αγίου Παύλου τῆς ὁδοῦ Ψαρρῶν, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας ἐγένετο λιτάνευσις τῆς εἰκόνης τοῦ 'Αγίου Παύλου μὲ συμμετοχὴν στρατιωτικοῦ ἀγῆματος, τῆς μουσικῆς τοῦ Δήμου 'Αθηναίων, προσκόπων καὶ πυκνοῦ πλήθους πιστῶν.

Τὸ ἀπόγευμα εἰς τὰς 7 ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βράχου τοῦ 'Αρείου Πάγου Μέγας 'Εσπερινὸς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πρὸς τοὺς 'Αθηναίους κηρύγματος τοῦ 'Αποστόλου τῶν 'Εθνῶν Παύλου. Κατὰ τὸν 'Εσπερινὸν ἐχοροστάτησεν ὁ Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Χρυσόστομος, παρέστησαν δὲ οἱ Συνοδικοί Σύνοδου Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται 'Αλεξανδρουπόλεως κ. 'Ιωακείμ, Κυθήρων κ. Μελέτιος, Γρεβενῶν κ. Χρυσόστομος καὶ Λήμνου κ. Παντελεῖμων, ὁ Δήμαρχος 'Αθηναίων κ. 'Αγγελος Τσουκαλάς, πλήθος κληρικῶν καὶ χιλιάδες πιστῶν. Πολυμελής χορωδία τοῦ Πανελληνίου Συλλόγου 'Ιεροφαιτῶν ἔψαλε τὰ τροπάρια τῆς ἑορτῆς. Τὸν πανηγυρικὸν ἐξεφώνησεν ὁ Θεοφιλέστατος 'Επίσκοπος Θαυμακοῦ κ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἀνέλυσε τὸ ὑπέρχον ἔργον τοῦ ἑορταζομένου 'Αποστόλου Παύλου.

'Ιερὰ Μητρόπολις Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης

Αἱ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ 'Αγίου 'Αποστόλου Παύλου, 'Ιδρυτοῦ τῆς 'Εκκλησίας τῆς Νικοπόλεως, τελετὰ διεξήχθησαν μετὰ πάσης μεγαλοπρέπειας. Κατὰ τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα, καθαρτισθὲν ὑπὸ τῆς 'Ι. Μητροπόλεως, ἀφ' ἑσπέρας τῆς 28ης ἐτελέσθη ἐν τῇ Μονῇ τῶν 'Αγ. 'Αποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, Λιβαρίου, ἐνθα κατὰ τὴν ἐντόπιον παράδοσιν ἐκήρυξε τὸ πρῶτον ὁ 'Απ. Παῦλος, δεικνύται δὲ καὶ λίθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθησεν ὁ Παῦλος καὶ κέκρηται θαυματουργικῶς ἰδιότητος, ἐτελέσθη μέγας 'Εσπερινός, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως κ. Στυλιανοῦ, ὅστις καὶ ἐξεφώνησεν ἐμπνευσμένον λόγον. Αὐτόθι ἐψάλλη ἐν συνεχείᾳ θεία παράκλησις, ὑπὲρ παντὸς δεομένου, μάλιστα δὲ τῶν ἀγωνιζομένων διὰ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἀδελφῶν Κυπρίων, καὶ ἐτελέσθη ὁ 'Ὁρθρος καὶ ἡ Λειτουργία. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα προσήρχοντο προσκυνηταὶ ἐκ πολλῶν ἡπειρωτικῶν περιοχῶν, ὑπολογισθέντες εἰς 10.000.

Τὴν πρωΐαν ἡ Α.Σ. προέστη τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως καὶ ἐτέλεσε τὴν Θ. Λειτουργίαν ἐν τῷ ἐν Νικοπόλει (Συρτούλα) 'Ι.Ν. τοῦ 'Αγ. Παύλου, ἀνεγερθέντι ἀπὸ ἐτῶν προνοία καὶ ἰδιαιτέρω ζήλω τοῦ Σεβασμιωτάτου. Τὸν προσήρχοντα λόγον εἶπεν ὁ Αἰδεσιμολ. Γεν. 'Αρχιεπ. 'Επίτροπος Πρωτοπρ. 'Αντ. Κουλούρης, Καθηγητῆς.

Επίσης τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ ἀρχιερέως 'Αλκίσιωνος (ἐ' αἰῶνος, χρησιμευσάσης δ' ὡς Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῆς περιδόξου 'Εκκλησίας Νικοπόλεως), ἐτελέσθη μετὰ λαμπρότητος καὶ ἐπισημότητος ὁ ἀπὸ τινων ἐτῶν καθιερωθεὶς ὑπαίθριος 'Εσπερινός, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Νικοπόλει ἐπισκέψεως τοῦ μακαρίου Παύλου, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικοπόλεως κ. Στυλιανοῦ, συμπαραστατομένου ὑπὸ τοῦ 'Ιεροκήρυκος, τῶν 'Αρχιερατικῶν 'Επιτρόπων τῆς περιφέρειας, πολλῶν 'Αρχιμνηστῶν καὶ 'Εφημερίων. Παρέστησαν δὲ πλήθος ἐκ Πρεβέζης καὶ περιχώρων Χριστιανῶν μετὰ τῶν ἐπισήμων τοῦ Νομοῦ. Τὸν πανηγυρικὸν λόγον ἐξεφώνησεν ὁ Πανοσιολογιώτατος 'Ιεροκλήρυξ 'Αρχιμνηστῆρ Φιλάρτος Βιτάλης. Εἰς τοὺς Προσκυνητὰς διενεμήθη ἀναμνηστικὸν ἔντυπον τῆς 'Ι. Μητρο-

πόλεως, ὡς εὐλογία, ὑπὸ τὸν τίτλον: «'Η σώζουσα θεία Χάρις κατὰ τὸν 'Απόστολον Παῦλον».

'Εξ ἄλλου ἐν ἐπίσημῳ τελετῇ, κατ' αὐτὴν τὴν εὐσημον ἡμέραν, προέκρινεν ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης κ. Στυλιανὸς καὶ τὴν 11ην πρωΐνῃ ὥραν, παρουσία τοῦ 'Ι. Κλήρου, τῶν 'Επισήμων τῆς πόλεως καὶ εὐσεβοῦς λαοῦ, μετὰ τέλειον 'Αγιασμοῦ, κατέθεσε τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ ἤδη ἀνεγειρομένου νέου Μητροπολιτικοῦ Μεγάρου, τοῦ ἄχρι τοῦδε εἰς σωρὸν ἐρείπιων κειμένου ἐκ τῶν βυμβαρδισμῶν τοῦ 1940—41. Εἰς τὴν σύντομον ὁμιλίαν του ὁ Μητροπολίτης εἶπεν, ὅτι ἀφοῦ προηγήθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ ἀνέγερσις 55 Ναῶν, τῆς ἱστορικῆς Μονῆς Ζαλόγγου, τὸ ἐν αὐτῷ Μνημείῳ τῶν ἡρωίδων Σουλιωτισσῶν, τῆς Πνευματικῆς 'Εστίας Πρεβέζης, τοῦ 'Εκκλησ. Γηροκομίου Πρεβέζης, τοῦ Καραμανεῖου Νηπιαγωγείου, τοῦ Νηπιτροφείου Παπαδατῶν ἦλθεν ἡ ὥρα καὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Οἴκου. Τοῦτο προῤῥένησε γενικὴν συγκίνησιν καὶ χαρὰν.

ΟΙΚΟΥ ΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

'Εκκλησίαι 'Αμερικῆς

Εἰς τὸ Ντένβερ τοῦ Κολοράντο τῶν 'Ηνωμένων Πολιτειῶν συνῆλθεν ἡ 17ῃ κληρικολαϊκῇ συνέλευσις τῆς 'Ελληνικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας Βορείου καὶ Νοτίου 'Αμερικῆς, ἥτις συνέλευσις κατὰ τὸ τρέχον ἔτος συμπύπτει πρὸς τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης ἑλληνικῆς κοινότητος εἰς τὸν Νέον κόσμον. Κύριον ἔργον τῆς συνελεύσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐξέτασις διαφόρων διοικητικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀπασχολοῦν τὰς ἐν 'Αμερικῇ ἑλληνορθόδοξους κοινότητας, ὡς καὶ ἡ λήψις τῶν ἀναγκαίων ἀποφάσεων ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων.

Εἰς τὴν συνέλευσιν παρέστησαν καὶ οἱ δύο ἀπελαθέντες ἐκ Τουρκίας μητροπολίται τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Φιλαδέφειας κ. 'Ιάκωβος καὶ Σελευκείας κ. Αἰμιλιανός.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

'Η σοβιετικῇ ἐφημερίδι «Πράβδα» εἰς προσφάτως δημοσιευθὲν ἀρθρον τῆς προτείνει τὴν κατάργησιν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν, οἷον τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, αἱ ὁποῖαι ἑορτάζονται κατὰ τὴν περίοδον τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν ὡς δῆθεν προξενούσαι ἀβερβείας οἰκονομικῆς ζημίας. 'Η ἐφημερίδα ισχυρίζεται ὅτι αἱ ἑορταὶ αὗται αἰεὶνὰ καταστρεπτικαὶ διὰ τὴν υγίειαν καὶ τὴν ψυχικὴν εὐδιαθεσίαν τοῦ λαοῦ.

—Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 1959—1962, ὅτε ἐνετάθησαν ὑπὸ τοῦ σοβιετικοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος οἱ ἀντιχριστιανικοὶ διωγμοί, ὁ ἀριθμὸς τῶν ναῶν ἐμειώθη ἀπὸ 22.00 εἰς 11.500, τῶν ἱερῶν μονῶν ἀπὸ 69 εἰς 31 καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἱερῶν ἀπὸ 30.000 εἰς 14.000!

—'Ο καθεδρικός ναὸς τοῦ 'Αγίου 'Ιακώβου τῆς Ρίγας (Λεττονία) τοῦ ἐγ' αἰῶνος μετετρέπη προσφάτως εἰς αἶθουσαν συναυλιῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Τὸ περιοδικὸν «Γκλάσνικ», ἐπίσημον Δελτίον τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Σερβίας, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ φύλλον τοῦ παρελθόντος Μαΐου τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Σέρβων κ. Γερμανοῦ πρὸς τοὺς 'Αρχηγούς ὄλων τῶν Αὐτοκεφάλων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν συμμερίζεται τὰς δοκιμασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ὑπογραμμίζει ἰδιαιτέρως τὰ ἐξῆς: «Θεωροῦμεν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὅλοι ἡμεῖς, σύμπασα ἡ 'Εκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐνεργήσωμεν ἡνωμένοι σχετικῶς μετὰ τὰς δοκιμασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ 'Αρχηγοῦ αὐτοῦ».

—Εἰς εἰδικὴν τελετὴν ὄργανοθεῖσαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας, ὁ ἐν Βελιγραδίῳ πρεσβυτῆς τῆς 'Ελλάδος κ. Δημήτριος Νικολαρεῖζης ἐπέδωκεν εἰς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸν τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Γεωργίου. Τὸ ἀνώτατον αὐτὸ παράσημον ἐπενεμήθη εἰς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Παύλου εἰς ἀναγνώρισιν τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν προαγωγήν

και σύμφιξιν τών φιλικών δεσμών μεταξύ του 'Ελληνικού και του Σερβικού λαού. Είς την τελετήν τής επίδοσεως του παρασήμου παρέστησαν τὰ μέλη τής 'Ιεράς Συνόδου τής Σερβικής 'Εκκλησίας, τὸ προσωπικὸν τοῦ Πατριαρχείου, ἀντιπρόσωποι τής 'Επιτροπῆς Θρησκευμάτων και τὸ προσωπικὸν τής 'Ελληνικῆς Πρεσβείας.

—Ὁ Μικχιράτατος Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸς ἐδέχθη ἀρχὰς 'Ιουλίου ἐ.ξ. ὁμάδα ἀποδήμιων Σέρβων, τοὺς ὁποίους προσεφώνησε κατὰλλήλως. 'Ακολούθως οἱ ἀπόδημοι ἐπεσκέφθησαν τὸ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Πατριαρχείου στεγαζόμενον 'Εκκλησιαστικὸν Μουσεῖον και ἐν συνεχείᾳ παρηκολούθησαν κινήματα γραφικῆν ταϊνίαν περὶ τής Γιουγκοσλαβίας και τῶν ἀρχαίων ναῶν αὐτῆς.

—Κατόπιν σχετικῆς ἀποφάσεως τής 'Ιεράς Συνόδου τής 'Εκκλησίας τής Σερβίας, κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1964/65 θὰ γίνουιν δεκτοὶ εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν τριῶν 'Ιερατικῶν Σχολῶν 96 μαθηταί, ἧτοι ἀνά 32 εἰς ἐκάστην Σχολήν.

Δι' ἐτέρας ἀποφάσεως τής 'Ιεράς Συνόδου ὀρίζεται νὰ γίνουιν δεκτοὶ εἰς τὸ 'Εκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον, τὸ ὁποῖον θὰ λειτουργήσῃ εἰς τὴν 'Ι. Μοῦνην (K r k a), ὅλοι οἱ ἔχοντες τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα ὑποψήφιοι.

Ἡ φοίτησις εἰς τὰς 'Ιερατικὰς Σχολὰς εἶναι πενταετής, εἰς δὲ τὸ 'Εκκλ. Φροντιστήριον διετής.

—Τὸ περιοδικὸν «Γκλάσνικ» ἐδημοσίευσεν σερβιστὶ εἰς τὸ φύλλον τοῦ Μαΐου ἐ.ξ. τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Μερικὰ γνωρίσματα τής ὀρθοδόξου θεολογίας» ἄρθρον ἄρθρον τοῦ πανοσιολ. ἀρχιμ. κ. 'Ηλία Δ. Μαστρογιαννοπούλου.

—Τὴν 23 και 24 'Ιουνίου ἐ.ξ. συνήλθον εἰς Παρισίους οἱ Σέρβοι ἐφημέριοι τής Δυτικῆς Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι δι' ὁμοφώνου ἀποφάσεως ἱδρυσαν Σύνδεσμον. Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου ἐξελέγη ὁ 'Αρχιερατικὸς 'Επίτροπος Λονδίνου πρωθιερεὺς Μίλογε Δ. Νικόλιτς. Οὗτοι ἀπήνθον ἐπίσης θερμὸν μῆνυμα πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Σέρβους τής Δυτικῆς Εὐρώπης, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπογραμμίζουν ὅτι ἡ πρώτη μέριμνα τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Σέρβων κληρικῶν και λαϊκῶν εἶναι ἡ διατήρησις και ἐδραίωσις τής πνευματικῆς, ἱεραρχικῆς και κανονικῆς ἐνότητος τής 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τής Σερβίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταδικάζουιν τὸ ὑπὸ τοῦ τῶως Σέρβου ἐπισκόπου 'Αμερικῆς και Καναδᾶ κ. Διουσιῶ Μιλβόγεβιτς δημιουργηθὲν σχίσμα, ἐκφράζοντες τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ σχίσματος παραπλανηθέντες ταχέως θὰ ἐπανέλθουιν εἰς τοὺς κόλπους τής Μητρὸς 'Εκκλησίας.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκ Στοκχόλμης μεταδοθείσας εἰδήσεις, οἱ ἐπίσκοποι τής 'Εκκλησίας τής Σουηδίας διέψευσαν δημοσιεύματα ἐφημερίδων, καθ' ἃ δῆθεν οὗτοι σκοπεύουιν νὰ ἀλλάξουιν στάσιν ἔναντι τῶν πρὸ τοῦ γάμου γενετήσιων σχέσεων. Ὁ ἐν Göteborg ἐπίσκοπος Bo Giertz ἐτόνισεν, ὅτι ἡ Λουθηρανικὴ 'Επισκοπικὴ Σύνοδος τοῦ παρελθόντος 'Απριλίου ἀντιθέτως ἀνεγένωσε και ἐπεκύρωσε τὰς χριστιανικὰς ἀρχὰς τής κατὰ τὸ ἔτος 1951 δημοσιευθείσης ποιμαντικῆς ἐπιστολῆς, καθ' ἃς αἱ πρὸ τοῦ γάμου γενετήσιοι σχέσεις καταδικάζονται ὡς ἁμαρτία. Ὡσαύτως διεψεύσθη ἡ εἰδήσις, καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος τής Στοκχόλμης Henge Ljunberg ἔλαβε δῆθεν μίαν ἐπεικεστέραν και φιλελευθερωτέραν στάσιν ἔναντι τοῦ προβλήματος τούτου.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὅμως χριστιανῶν νέων τής Εὐρώπης θὰ μεταβῆ εἰς Κύπρον τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον, διὰ νὰ ἐργασθῆ πρὸς ὄφελος ὠρισμένων χωρίων τής περιοχῆς τής Πάφου, ἔνθα κατοικοῦν 'Ελληνες και Τούρκοι. Ἡ πρωτοβουλία ἐλήφθη ὑπὸ τής χριστιανικῆς ὀργανώσεως «Εἰρήνης» κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πάφου κ. Γενναδίου.

—Εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐκθεσιν τής 'Ελβετίας, ἧτις ἐγένετο εἰς Λωζάννην, αἱ χριστιανικὰ ὁμολογία τής χώρας, Παλαιοκαθολικοὶ, Ρωμαιοκαθολικοὶ και Προτεστάνται ἤνοιξαν ἀπὸ κοινῶν περιπτέρων, μαρτυροῦν τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἐπισκέπται δύνανται νὰ προσέρχονται ἐκεῖ καθημερινῶς εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν και εἰς διεκκλησιαστικὴν τελετήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Ι. Μητρόπολις Φωκίδος

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 46 παρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2200/1940 Α.Ν. «περὶ ἐνοριακῶν Ναῶν και 'Εφημεριῶν» ὡς ἐτροποποιήθη και συμπληρώθη διὰ μεταγενεστέρων νόμων και διαταγμάτων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους και κεκτημένους τὰ τε κανονικὰ και νόμιμα προσόντα νὰ καταλάβωσι τὰς κενὰς ἐφημεριακὰς θέσεις 1) τοῦ ἐν 'Αγίῳ Γεωργίῳ 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος», 2) τοῦ ἐν 'Αρτοπόνη 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος», 3) τοῦ ἐν Σεργούλα 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης», 4) τοῦ ἐν Τριζωνίῳ 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Γεώργιος», 5) τοῦ ἐν Τριταῖα 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ζωοδόχος Πηγῆ», 6) τοῦ ἐν Περιθεωτίσση 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Δημήτριος», 7) τοῦ ἐν Διχωρίῳ 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Κοίμησις τής Θεοτόκου», 8) τοῦ ἐν Συκιᾷ 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἁγία Παρασκευή», 9) τοῦ ἐν Κάτω Μουσουνίτσα 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Κοίμησις τής Θεοτόκου», 10) τοῦ ἐν Στρώμη 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος», 11) τοῦ ἐν Καστριωτίσση 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Κοίμησις τής Θεοτόκου» και 12) τοῦ ἐν Περιβολίῳ 'Ιεροῦ Ναοῦ «Ὁ Ἁγία Τριάς», ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τής δημοσιεύσεως τής παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ δικαιολογητικά.

Ἐν 'Αμφίσση τῇ 20 'Ιουνίου 1964

† Ὁ Φωκίδος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

'Ι. Μητρόπολις Τριφυλίας και Ὀλυμπίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 46, 47 και 48 τοῦ Α. Ν. 2200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν και 'Εφημεριῶν», ὡς ἐτροποποιήθησαν διὰ μεταγενεστέρων Νομοθετικῶν Διατάξεων, και προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν 'Ιερῶν Ναῶν 1) Γεν. Θεοτόκου Ροβίων, 2) Ἁγίου Γεωργίου Ροδιάς, 3) Ἁγ. Τριάδος Σελᾶ, 4) Ἁγ. Γεωργίου Σκληροῦ, 5) Κοιμ. Θεοτόκου Σιτωαρίου και 6) Κοιμ. Θεοτόκου Χαλκιάς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους και ἔχοντες τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τής δημοσιεύσεως τής παρούσης προκηρῶμεν ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων.

Ἐν Κυπαρισίᾳ τῇ 25ῃ 'Ιουνίου 1964

† Ὁ Τριφυλίας και Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

'Ιερά Μητρόπολις Ἡλείας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 46, 47 και 48 τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν και 'Εφημεριῶν» και προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τής κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ 'Ι. Ναοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου Πύργου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους και ἔχοντες τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τής ἐν λόγῳ ἐφημεριακῆς θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τής δημοσιεύσεως τής παρούσης εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τής 'Εκκλησίας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ δικαιολογητικά των, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν αὐτῶν ὡς ὑποψηφίων.

Ἐν Πύργῳ τῇ 8ῃ 'Ιουλίου 1964

† Ὁ Ἡλείας ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κίτρους

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46, 47 καὶ 48, τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως ἐν Λοκὸβῃ ἰ. ἐνοριακοῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ κεκτημένους τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μῆνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω Νόμου ὀριζομένων πιστοποιητικῶν πρὸς ἀνακρίρυσιν αὐτῶν ὡς ὑποψηφίων.

Ἐν Κατερίνῃ τῇ 11 Ἰουλίου 1964

† Ὁ Κίτρους ΒΑΡΝΑΒΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μητροπολίτου Δράμας Φιλίππου, Τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, Ἀθήναι, 1964, σελ. 552.

Τοῦ αὐτοῦ, Μνημεῖα ἀγάπης, Ἀθήναι 1964, σελ. 88.

Σάββα Χρ. Ἀγουρίδου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἡ περὶ καταλλαγῆς διδασκαλία τῆς Κ. Διαθήκης κατὰ τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία». Ἐν Ἀθήναις 1964, σελ. 31.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ μίμησις τοῦ Χριστοῦ. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία». Ἐν Ἀθήναις 1964, σελ. 29.

Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου, Καθηγητοῦ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ὁ θρυλούμενος διωγμὸς τῶν Ἀγιορειτῶν ὑπὸ Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ Ἰωάννου Βέκκου. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1963. Σελ. 51.

Κυριακοδρόμιον, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται ἐπὶ ἐκάστης ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῶν Κυριακῶν τοῦ ἔτους ἀπόδοσις τοῦ νοήματος καὶ λόγος ὑπὸ Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Ν. Παπουτσοπούλου Ἱεροκήρυκος Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν καὶ ὁμιλία ὑπὸ Ἀθανασίου Σ. Φραγκοπούλου, θεολόγου—ἱεροκήρυκος. Τόμος πέμπτος. Ἀποστολικαὶ περικοπὰὶ Α'—ΙΖ' Κυριακῆς περιόδου Ματθαίου. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ», Ἀθήναι 1964, σελ. 311.

Ἀρχιμανδρίτου Φιλαρέτου Ἀποστ. Βιτάλη, Ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Ἡ σώζουσα θεία χάρις κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Ἐκδόσεις Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης. Ἐν Ἀθήναις 1964, σελ. 16.

Τάκης Σωτήρχου, Μετοικεσία. Ἀθήνα 1963, σελ. 52.

Ὀύρανιὰς Γερ. Λαμπάτου, Ἀγιογράφου, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Παπισμὸς. Ἀθήναι 1964, σελ. 165.

Χρίστου Ν. Μπούκη, Ἐρησικαὶα καὶ φόβος. Ἐκδόσεις «Ἡ περιστερὰ» Κασ. Μιχ. Γρηγόρη. Ἐν Ἀθήναις 1964, σελ. 40.

Σπύρου Ἀλεξίου, Ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα 1963, Ἀθήναι 1964, σελ. 174.

Γεωργίου Τσανανᾶ, Βοηθοῦ τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ἡ ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας θέσις τῆς θεολογίας. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (ἔτος Μ', 1963, σ. 445—449). Ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 16.

Γ. Α. Καψάνη, Θεολόγου, «Πάτερ ἡμῶν...» (Σύντομη ἀνάλυσις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς). Ἐκδόσεις Χριστιανικοῦ Ἰδρύματος Νεότητος «Ὁ Παντοκράτωρ». Παλαιὸν Φάληρον 1961, σελ. 16.

—Δημ. Γ. Παναγιωτοπούλου, Ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς (Ἱστορίαι μετανοούντων). Τεύχος ΣΤ'. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ». Ἀθήναι 1964, σελ. 96.

Δέσποινας Β. Τυμπανίδου, Φιλολόγου, Ὁ Ἀραχνόφρακτος. Διήγημα. Ἐκδόσεις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἐλπὶς». Ἀθήναι 1964. Σελ. 157.

Αἰκατερίνης Σ. Χιονῆ, Σπίτι μου σπιτάκι μοι!... Ἐκδόσεις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἐλπὶς», Ἀθήναι 1964, σελ. 128.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εἰδρυτανίας ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν: Δρχ. 50, 75, 100 ἐτησίως.
Λοιπῶν Ναῶν Ἐπικρατείας: 30 ἐτησίως.
Ἐξωτερικοῦ: δολλάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, Εἶναι καιρὸς πλέον.

Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ Χρυσοστόμου, Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ὁμιλία πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐπισκόπου Μελόης Αἰμιλιανοῦ, Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης.

Παρατηρήσεων στὴλη.

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Προκηρύξεις.

Βιβλιογραφία.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΣΙΡΩΝΗ
Μενάνδρου 4—Ἀθήναι—Τηλ. 533.805

Ἐπεθύνοντες Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
Ἰασηνίδου 22 — Σούρμενα